

www.humak.fi

Opinnäytetyö

Ketoniityn malli

Ohjeistus nuoren itsenäistymisen tukemiseen
sijaishuollon aikana

Marjukka Vahantapohja

Yhteisöpedagogi amk
(210 op)

10/2019

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Yhteisöpedagogi (AMK)

Tekijät: Marjukka Vahantapohja
Opinnäytetyön nimi: Ketoniityn malli
-ohjeistus nuoren itsenäistymisen tukemiseen sijaishuollon aikana
Sivumäärä: 43 ja 2 liitesivua
Työn ohjaaja(t): Juha Nikkilä
Työn tilaaja(t): Kumpuniitty oy

Opinnäytetyön tilaaja on Kumpuniitty oy:n Lastenkoti Ketoniitty. Lastenkoti Ketoniityssä on tarve kehittää itsenäistyvän nuoren tukemiseksi tehtävää työtä. Sijaishuollosta itsenäistyvät nuoret tarvitsevat monenlaista tukea jo ennen täysi- ikäisyyttä. Tämän vuoksi asiaa on hyvä ennakoida nuoren kanssa ja tukea häntä jo hyvissä ajoin itsenäistymisessä. Työn tavoitteena on luoda Ketoniittyyn yhtenäinen malli itsenäistyvän nuoren tukemiseen sijaishuollon aikana. Yhtenäisen mallin avulla työyhteisöllä on mahdollisuus tarjota nuorelle tasavertaisesti tukea ja tietoa ennen sijaishuollon päättymistä.

Opinnäytetyö on työelämän kehittämistyö ja se on toteutettu toimintatutkimuksena. Toimintatutkimus soveltui työhön, koska toimintatutkimus on käytäntöön suuntautuvaa ja soveltuu hyvin tämän tyyppisiin kehittämistöihin. Opinnäytetyössä on hyödynnetty työyhteisön osaamista ja tietoa mm. aivoriihityöskentelyssä.

Kehittämistyön tulos on Ketoniityn malli- kaavio, joka kuvaa nuoren kanssa tehtävän työn tärkeimmät asiat. Tämän lisäksi kaaviota avataan opinnäytetyön tekstiosassa tarkemmin. Opinnäytetyössä kerrotaan Lastenkoti Ketoniityn toiminnasta sekä avataan lastensuojelun termejä ja tuodaan esille tutkittua tietoa muun muassa sijaishuollossa olleiden nuorten tilanteesta sijoituksen jälkeen.

Ketoniityn mallin tarkoitus on auttaa ohjaajia tarjoamaan nuoren itsenäistymiseen oikea-aikaista tukea ja apua. Se helpottaa ohjaajien työtä, koska kaaviota seuraamalla voi varmistua siitä, että kaikki on huomioitu. Työn toimivuus ja seuranta ovat selkeitä jatkotutkimusaiheita.

Asiasanat: [lastensuojelu](#), [sosiaalipsykologia](#), [nuoruus](#), [itsenäistyminen](#)

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Name of the Degree Programme

Author: Marjukka Vahantapohja
Title: Ketoniityn malli
- Instruction for supporting young people's independence during foster care
Number of Pages: 43 and 2 attachment pages
Supervisor(s): Juha Nikkilä
Subscriber(s): Kumpuniitty oy

This thesis is suscribered by Kumpuniitty oy's Children's home Ketoniitty.
There is a need in the Ketoniitty Children's Home to develop work to support an independent young person. Young people who become dependent on foster care need various forms of support before they reach adulthood. For this reason, it is good to anticipate the issue with the young person and to support him / her early in his / her independence.
The aim of this work is to create a unified model to support for an independent young person during foster care. With a single model, the work community has the opportunity to provide young people with equal support and information before the end of substitute care.

This thesis is a work development project and it has been carried out as an action research. Action research was suitable for this job because action research is practical and well suited to this type of development. I use the knowledge of the work community. For example we did brainstorming work.

As a result of the development work is Ketoniityn malli- diagram, which illustrates the main points of working with the young person. In addition, the diagram will be opened in more detail in the body of this thesis. This thesis also explains activities of Ketoniitty and opens a child protection terms. It also tells the research data on the situation of young people, who have left foster care after child welfare placement.

The purpose of the Ketoniityn malli is to help instructors provide timely support and assistance for the young person to become independent. It facilitates the work of the instructors because with the diagram can make sure that everything is taken into account. Functioning and monitoring of the work are clear topics for further research.

Keywords: foster care, social psychology, youth, independence

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	LASTENSUOJELU	8
2.1	Avohuollon tukitoimet ja kiireellinen sijoitus.....	9
2.2	Huostaanotto	10
2.3	Jälkihuolto	12
3	NUORUUS JA ITSENÄISTYMINEN	13
3.1	Nuoruus	13
3.2	Sijaishuollosta itsenäistyvän nuoren haasteet	14
4	KUMPUNIITTY OY, LASTENKOTI KETONIITTY.....	18
4.1	Terapeuttinen orientaatio.....	20
4.2	Sosiaalipedagogiikka	20
4.3	Ratkaisukeskeisyys	22
4.4	Omaohjaaja	22
5	KETONIITYN MALLIN LUOMINEN KEHITTÄMISTYÖNÄ	23
5.1	Toimintatutkimus lähestymistapana	23
5.2	Ketoniityn mallissa käytetty menetelmä.....	24
6	KETONIITYN MALLI	27
6.1	Elämäntarinatyöskentely.....	28
6.2	Itsenäistyvän nuoren arki ja omaohjaajan tuki	28
6.3	Tavoitteena olla oman elämänsä asiantuntija	31
6.4	Tukien hakuviidakossa	33
7	OPINNÄYTETYÖN ARVIOINTI JA POHDINTA	36
7.1	Oma arviointi ja tilaajan kommentit	36
7.2	Jatkotutkimusaiheet	37
8	LÄHTEET	39

1 JOHDANTO

Lastenkoti ja lastensuojelu ovat tunteita herättäviä sanoja ja useimmilla ihmisillä niihin liittyy jonkinlainen ajatus siitä mistä on kyse. Lastensuojelu nousee aika ajoin ajankohtaiseksi myös uutisoinnin ja median myötä. Uutisoinnin myötä yksilön tarina helposti yleistetään koskemaan kaikkia ja kaikkea lastensuojelussa tapahtuvaa. Tärkeintä olisi kuitenkin muistaa yksilö sekä hänen tarpeensa ja toiveensa.

Lastensuojelun avohuollon tukitoimien piirissä olevista sekä kodin ulkopuolelle sijoitetuista nuorista kerätään vuosittain tietoa Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen toimesta. Vuonna 2018 lastensuojeluilmoitusten määrä kasvoi 5% vuodesta 2017 ja kodin ulkopuolelle oli vuoden 2018 aikana sijoitettuna 18 544 lasta ja nuorta. Kiireellisesti sijoitettujen määrä oli vuonna 2018 4 390 lasta tai nuorta ja huostassa olleiden lasten ja nuorten määrä oli viime vuonna 10 861. Kaikissa luvuissa on havaittavissa kasvua edelliseen vuoteen verrattuna. Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen tilastojen mukaan avohuollon asiakkaana on vuonna 2018 ollut yhteensä 54 883 lasta tai nuorta. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. 2109.)

Kuntien tulee tarjota tarvittava jälkihuolto sijaishuollossa olleelle lapselle tai nuorelle. Jälkihuollon piirissä on vuonna 2018 ollut yhteensä 9216 lasta tai nuorta, joista 1621 on ollut jälkihuollon perusteella sijoitettuna. Avohuollon tukea on saanut 7 595 jälkihuollossa olevaa lasta tai nuorta. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. 2019.)

Nuoren kohtaaminen sijaishuollossa yksilönä on tärkeää ja tästä lähtökohdasta myös työpaikallani Ketoniityn lastenkodissa pyritään luomaan nuorille omia polkuja kohti itsenäistä elämää. Opinnäytetyöni keskeinen kysymys on, kuinka tarjota nuorelle yksilöllinen tuki kuitenkin siten, että jokainen itsenäistymisen osa-alue olisi huomioitu tasavertaisesti kaikkien nuorten kohdalla. Tällä ajatuksella olen lähtenyt rakentamaan ohjeistusta nuoren itsenäistymisen tukemiseksi sijaishuollon aikana. Ketoniityn lastenkodissa on muun muassa omavalvontasuunnitelman yhteydessä kirjattuna huomioitavia asioita liittyen nuoren itsenäistymiseen. Erilaiset ohjeistukset ja muistilistat ovat kuitenkin pirstaleisesti eri paikoissa. Tässä kohtaa on havaittu selkeä kehittämisen tarve ja siihen tarpeeseen pyrin vastaamaan tällä työllä.

Opinnäytetyöni on työelämälähtöinen kehittämistyö. Sen tilaajana on Kumpuniitty Oy, Lastenkoti Ketoniitty. Lastenkoti Ketoniitty on ympärivuorokautista sijaishuollon palvelua tuottava yksikkö Pirkanmaalla. Sijoitetut nuoret ovat iältään 10- 17- vuotiaita.

Opinnäytetyön alussa avaan lastensuojelun termejä ja kerron nuoruudesta kehitysvaiheena sekä tuon esille itsenäistymisen haasteita sijaishuollossa itsenäistyvien nuorten kohdalla. Tämän lisäksi tuon esille Ketoniityn toiminta- ajatuksen ja työtä ohjaavat arvot. Näiden asioiden valossa olen luonut Ketoniityn lastenkodille konkreettisen ohjeistuksen nuoren itsenäistymisen tukemiseen. Kehittämistyöni on lähestymistavaltaan toimintatutkimus ja käytän siinä osallistavia, yhteisöllisiä toimintamenetelmiä.

Itsenäistymiseen kuuluu sekä konkreettiset opittavat asiat että emotionaalinen irtautuminen kodista ja huolta pitävistä ihmisistä. Sijoitettujen lasten kohdalla molemmat asia saavat erityispiirteitä, jotka tulee ottaa huomioon. Sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten emotionaaliseen kiintymykseen liittyen aiheesta tutkimuksen ovat tehneet Maritta Törrönen ja Carol Munn- Diggins. Artikkelissaan Sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten emotionaalinen kiintymys tutkijat toteavat, että pitkäkestoiset, jatkuvat ja oikeasti välittävät viralliset ja epäviralliset emotionaaliset kiintymyssuhteet tukevat nuorta itsenäistymisvaiheessa. Nämä suhteet antavat nuorelle tunteen siitä, että hän on hyväksytty omana itsenään. (Törrönen& Munn- Diggins. 2018,154.)

Aiempia tutkimuksia ja tietoa itsenäistyvien nuorten tukemisesta sijaishuollossa löysin jonkun verran. Useat niistä pureutuvat lähinnä itsenäistymiseen sijaishuollon jälkeen ja sekä jälkihuollon merkitykseen sekä jälkihuollossa tehtävään työhön. Esimerkiksi Lastensuojelun Keskusliitto on tehnyt oppaan lastensuojelun jälkihuoltotyöhön. Teos Mikä jälki jää? on suunnattu jälkihuoltotyötä tekeville, mutta se soveltuu käsikirjaksi myös muille lastensuojelun ja sosiaalihuollon ammattilaisille. (Heinonen.2016, 5-6.)

Toinen mielenkiintoinen teos oli Maritta Törrösen ja Teemu Vauhkosen Sos- lapsikylälle tekemä osallistava vertaistutkimus. Tutkimuksen haastattelut ovat nuorten tekemiä. (Törrönen & Vauhkonen.2012.)

Myös eri oppilaitosten opinnäytetöissä on aiheena ollut sijaishuollosta itsenäistyvät nuoret. Humanistisessa ammattikorkeakoulussa on tehty viime vuosina kaksi saman aihepiirin opinnäytetyötä, joihin tutustuin omaa työtä tehdessäni. Airio (2015) ja Vah-

vaselkä- Valkonen & Wester (2019) pohtivat opinnäytetöissään sijaishuollosta itenäistyvien nuorten tarpeita ja toiveita. Opinnäytetöissä nousi esille sekä konkreettiset tarpeet että emotionaaliset tarpeet.

Kehittämistyöni, Ketoniityn malli on luotu yhteistyössä työyhteisön kanssa ja sen on tarkoitus helpottaa työtä ja toimia apuna suunnitelmallisessa kasvatustyössä.

2 LASTENSUOJELU

Lastensuojelu on laajasti katsottuna lasten suojelua. Se ei ole ainoastaan sosiaaliviranomaisten taholta tehtävää toimintaa. Yhteiskunnassa on monia tahoja, joiden tehtävä on tukea lasten hyvinvointia. Ensisijaisesti lapsen hyvinvoinnista ovat vastuussa lapsen vanhemmat ja huoltajat. Myös lapsen kasvuympäristö esimerkiksi päiväkotia, koulu tai harrastustoiminta vaikuttavat lapsen kehitykseen. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019.)

Lastensuojelun tarkoitus on tukea vanhempia lasten kasvatuksessa ja hyvinvoinnin turvaamisessa. Perheelle tulee myös tarjota apua riittävän varhain. Kuntien tulee tarjota perheille ehkäisevää lastensuojelua, jonka tarkoitus on edistää lapsen ja nuoren hyvinvointia sekä tukea vanhemmuutta. Näitä ehkäisevän lastensuojelun palveluita ovat kunnan muut palvelut kuten koulu tai nuorisotyö. Ehkäisevän lastensuojelun piirissä olevilta ei edellytetä lastensuojelun asiakkuutta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019.)

Lastensuojelun tarkoitus on myös varmistaa lasten oikeuksien toteutuminen. Suomen perustuslaissa on säädetty erikseen lasten oikeuksista ja Suomi on sitoutunut myös YK:n lasten oikeuksien yleissopimukseen sekä Euroopan ihmisoikeussopimukseen, joissa kummassakin veloitetaan lasten edun asettamista etusijalle kaikessa viranomaistoiminnassa. (Suomen perustuslaki (731/1999), Euroopan ihmisoikeussopimus (63/1999), Yleissopimus lasten oikeuksista (60/1991).)

Varsinaista lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019.) Lastensuojelulain mukaan

Lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua toteutetaan tekemällä asiakassuunnitelma sekä järjestämällä avohuollon tukitoimia. [\[30.12.2014/1302\]](#) Lapsi- ja perhe-

kohtaista lastensuojelua ovat myös lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvä sijaishuolto ja jälkihuolto. (Lastensuojelulaki (2007/417) 3§.)

Konkreettisesti lastensuojelu usein on käytännön toimintaa ja avun järjestämistä perheille. Työn keskiössä on ihmisten arvokas kohtaaminen ja inhimillisuus. Työ on myös ihmisten tunteiden kanssa työskentelyä, luottamuksellisen suhteen luomista sekä erilaisissa verkostoissa toimimista. (Bardy. 2013, 74.)

Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu työ alkaa lapsen ja nuoren perheen tilanteen kartoittamisella. Yksittäisen lapsen tai nuoren asiakasprosessia koordinoi lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Sosiaalityöntekijällä tulee olla työnsä tueksi käytettävissä eri alojen osaamista mm. terveydenhuollon asiantuntija- apu. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos.2019.)

2.1 Avohuollon tukitoimet ja kiireellinen sijoitus

Avohuollon tukitoimilla tarkoitetaan perheelle annettavaa tukea, joka tähtää lapsen ja perheen elämäntilanteen paranemiseen ja kuntoutumiseen. Tukimuotoja voivat olla esimerkiksi erilaiset tukipalvelut, joita järjestetään terveydenhuollon, varhaiskasvatuksen tai oppilashuollon kautta. Lisäksi tukea annetaan tehostetun perhetyön tai perhekuntoutuksen keinoilla. Myös perheeseen annettava taloudellinen tuki tai esimerkiksi asumisen puutteiden korjaaminen voivat olla avohuollon tukitoimia. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos.2019.)

Avohuollon tukitoimet pyritään räätälöimään jokaisen lapsen ja nuoren sekä perheiden tarpeiden mukaiseksi. Lastensuojelun avohuollon tukitoimista on säädetty Lastensuojelulaissa. (Lastensuojelulaki. 417/2007, § 36.)

Kiireellinen sijoitus tarkoittaa sitä, että lapselle järjestetään kiireellisesti sijaishuoltona hänen tarvitsemansa hoito ja huolenpito. Kiireellisen sijoituksen perusteena tulee olla välitön vaara. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2019.) Lastensuojelulaissa on kirjattuna ne asiat, joiden perusteella kiireellinen sijoitus voidaan tehdä (Lastensuojelulaki. 417/2007, § 40).

Tarve tehdä kiireellinen sijoitus voi syntyä esimerkiksi, jos lapsen huoltajat ovat väliaikaisesti kykenemättömiä hoitamaan lastaan ja tämä välittömästi vaarantaa lapsen kasvua ja kehitystä. Vanhemmat saattavat olla esimerkiksi päihteiden vaikutuksen

alaisina. Tarve kiireelliselle sijoitukselle voi syntyä myös, jos kodin olosuhteet tai puutteet lapsen hoidossa välittömästi vaarantavat lapsen kehitystä. Lapsen oma käytös voi myös olla perusteena kiireelliselle sijoitukselle, tällaista käytöstä voi olla itsetuhoisuus, päihteiden käyttö tai rikollisuus. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos.2019.)

Koska kiireellinen sijoitus tarkoittaa vakavaa puuttumista muun muassa ihmisen yksityisyyteen, on siitä säädetty lastensuojelulaissa tarkasti. Päätöksen kiireellisestä sijoituksesta voi tehdä sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen määräämä ammatillisen kelpoisuuden omaava sosiaalityöntekijä. (Lastensuojelulaki 417/2007, § 13, Terveiden ja hyvinvoinninlaitos.2019.)

Ennen kiireellisen sijoituksen päätöstä tulee selvittää asianosaisten mielipide ja käsitys asiasta. Mielipiteen selvittämisen tarkoituksena on esimerkiksi päästä selville, miten lapsen hoito voitaisiin väliaikaisesti järjestää toisella tavoin ja onko lapsella mahdollisuutta mennä esimerkiksi muun hänelle läheisen henkilön luo. Lisäksi selvitetään, onko avohuollon kiireellinen sijoitus lapsen edun mukaista ja riittävä keino turvaamaan lapsen tilanne. Mikäli mielipiteen selvittäminen voi viivästyttää asian käsittelyä ja aiheuttaa näin haittaa lapsen terveydelle ja kehitykselle, voidaan se poikkeuksellisesti jättää tekemättä. Kiireellisestä sijoituksesta on kuitenkin välittömästi tiedotettava asianosaisia. (Lastensuojelulaki 417/2007, § 39 a; Terveiden ja hyvinvoinninlaitos.2019.)

Kiireellisen sijoituksen tulee olla perusteltua. Perusteluissa tulee näkyä mikä on se välitön vaara, joka aiheuttaa kiireellisen sijoituksen tarpeen. Myös kiireellisen sijoituksen sijoituspaikka sekä perustelut sijoituspaikan valinnalle tulee olla kirjattuna päätökseen. Tällaisia paikkoja voivat olla esimerkiksi lastensuojelulaitokset, perhehoito tai lapsen tilanteen vaatiessa myös terveydenhuollon laitos. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos.2019).

2.2 Huostaanotto

Huostaanotto tarkoittaa lapsen ottamista sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen huostaan sekä sijaishuollon järjestämistä. Huostaanotto on tehtävä, mikäli todetaan että lapsen huolenpidossa tai kasvuolosuhteissa on sellaisia puutteita, että ne vakavasti vaarantavat lapsen kasvua tai kehitystä. Huostaanotto tulee ryhtyä myös, mikäli lapsi itse omalla toiminnallaan vaarantaa terveyttään ja kehitystään esimerkiksi käyttämällä

päihteitä. Näihin toimenpiteisiin voidaan ryhtyä kuitenkin vain, jos avohuollon tukitoimet on todettu riittämättömiksi tai ne eivät ole lapsen edun mukaisia ja jos sijaishuollon katsotaan olevan lapsen edun mukaista. (Lastensuojelulaki 417/2007, § 40, Terveiden ja hyvinvoinninlaitos.2019.)

Huostaanotosta ja huostaanottoprosessin vaiheista säädetään Lastensuojelulaissa (Lastensuojelulaki 417/2007). Valmisteltaessa huostaanottoa tulee arvioida mm. lapsen edun toteutumista, lapsen kasvuolosuhteita sekä mahdollisuutta avohuollon tukitoimenpiteisiin. Lapsen asioissa järjestetään neuvotteluja lapsen ja perheen läheisten kanssa. Sijaishuoltopaikan valinnassa tulee huomioida lapsen tarpeet sekä mahdollisuus yhteydenpitoon läheisten kanssa. Läheisten mahdollisuus ottaa lapsi luokseen tai muuten osallistua lapsen tukemiseen tulee selvittää ennen lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos.2019.)

Huostaanottoprosessin aikana tulee asianosaisille antaa tilaisuus tulla kuulluksi sekä ilmaista mielipiteensä huostaanotosta ja sijaishuoltopaikasta. Asiakassuunnitelma kirjataan yhteistyössä lapsen ja hänen perheensä kanssa. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos.2019.)

Huostaanotto voi olla joko suostumukseen perustuva tai tahdonvastainen. Suostumukseen perustuvan huostaanoton päätöksen valmistelee sosiaalityöntekijä mikäli 12-vuotta täyttänyt lapsi tai hänen huoltajansa eivät vastusta huostaanottoa. Päätöksen huostaanotosta tekee johtava viranhaltija. Jos 12-vuotta täyttänyt lapsi tai hänen huoltajansa vastustaa huostaanottoa tekee ratkaisun asiassa hallinto- oikeus johtavan viranhaltijan hakemuksesta. (Lastensuojelulaki 417/2007, § 43.)

Huostaanotto on toistaiseksi voimassa. Se on lopetettava, jos perusteita huostaanotolle ei enää ole. Huostassa pidon jatkamisen edellytyksiä arvioidaan mm. asiakassuunnitelman neuvottelujen yhteydessä. Päätös huostaanoton lakkauttamisesta ei saa olla lapsen edun vastainen. Huostaanotto päättyy viimeistään lapsen täytettyä 18-vuotta. (Lastensuojelulaki 417/2007, § 47, Terveiden ja hyvinvoinninlaitos.2019.)

2.3 Jälkihuolto

Sijaishuollon päättymisen jälkeen lapselle tai nuorelle on järjestettävä jälkihuolto. Jälkihuollosta on säädetty lastensuojelulaissa. Oikeus jälkihuoltoon on kaikilla huostaanotetuilla tai yli kuusi kuukautta kodin ulkopuolelle sijoitetuilla lapsilla ja nuorilla (Pukkio & Hoikkala. 2016, 8.)

Jälkihuollon järjestää sosiaalihuollosta vastaava toimielin ja se järjestetään siinä laajuudessa kuin lapsi tai nuori sitä tarvitsee. Jälkihuollon tarve arvioidaan yksilöllisesti. Jälkihuollon järjestäminen on subjektiivinen oikeus ja velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen on siihen saakka, kun nuori täyttää 21 vuotta. Käytännössä jälkihuolto tarkoittaa esimerkiksi tukea aikuistumiseen, riittävää taloudellista tukea sekä riittävän ammatillisen sosiaalityön tarjoamista. (Räty.2015, 603- 604.)

Lastensuojelulakiin tulee muutoksia vuoden 2020 alussa. Uuteen lakiin on kirjattu, että kunnan velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viimeistään, kun nuori täyttää 25 vuotta. Laki astuu voimaan 1.1.2020. (Lastensuojelulaki 704/2007, § 75.)

Jälkihuollon merkitys nuoren itsenäistymisessä on suuri ja se tulisikin nähdä osana prosessia, johon kuuluu sekä sijaishuolto että jälkihuolto. Ajoissa suunniteltu jälkihuolto voi tukea lasta tai nuorta sekä hänen perhettään siten, että tulevaisuus näyttää mielekkäältä ja asiakkaalla on tunne siitä, että joku välittää ja on kiinnostunut nuoren asioista sijoituksen jälkeenkin. Mikäli jälkihuolto ei onnistukaan suunnitellusti voi olla vaarana, että nuoren elämässä sijaishuollon aikana saavutetut positiiviset muutokset voivat ikää kuin valua hukkaan. Nuorella on sijaishuollon päättyessä suuri haaste hänen siirtyessään itsenäiseen asumiseen, irrottautuessaan sijaishuoltopaikasta sekä fyysisesti että emotionaalisesti ja luoda oma elämä opiskeluineen ja töineen mahdollisesti kokonaan eri paikkakunnalla. Täysi- ikäisen nuoren kohdalla tulee jälkihuoltoa toteuttaessa huomioida, että jälkihuolto on nuorelle vapaaehtoista ja hänen tulee voida vaikuttaa oman jälkihuoltosuunnitelmansa tavoitteisiin. (Pukkio & Hoikkala.2016, 8, 10, 17.)

3 NUORUUS JA ITSENÄISTYMINEN

3.1 Nuoruus

Dunderfelt (2011) on teoksessaan Elämänkaaripsykologia jakanut nuoruuden kolmeen eri vaiheeseen. Niissä kaikissa on erilaisia haasteita ja tehtäviä. Ensimmäinen vaihe on nuoruusiän varhaisvaihe, joka sijoittuu ikävuosien 12- 15 välille. Tässä vaiheessa nuorella on varsinainen biologinen murrosikä. Lisäksi hän saattaa protestoida vanhempia sekä muita auktoriteetteja vastaan. Nuori solmii myös uusia ystävyssuhteita ikätoverien kanssa. (Dunderfelt.2011,84.)

Toinen vaihe on nuoruusiän keskivaihe, identiteettikriisi. Se on nuorella ikävuosien 15-18 välissä ja sisältää samaistumista ja ihastumista. Nuoren minäkokemus selkiytyy, nuori kokeilee omia rajojaan ja solmii syvällisiä ihmissuhteita. Nuoruusiän loppuvaiheella eli noin 18- 20- vuotiaana nuori kokee ideologista kriisiä ja pohtii omaa asemaansa maailmassa. Nuori alkaa seestymään ja itsenäisen elämän aloittaminen on ajankohtaista. (mt.,84- 85.)

Identiteetin kehittymisestä on kirjoittanut myös psykologi Erik H. Erikson. Käsite identiteettikriisi on peräisin Eriksonilta ja hänen yksilön kehitystä kuvaavan elämänkaariteorian tunnetuin kehitysvaihe on nuoruusiän kehitysvaihe. Eriksonin mukaan tässä kehitysvaiheessa yksilö muun muassa etsii itseään, elämänfilosofiaansa ja elämäntapaa, joka toisi hänelle tyydyttävän ja tuottavan tulevaisuuden. Kehitysvaiheen lopputulos on onnistunut minäidentiteetti. Epäonnistuminen kehitysvaiheessa johtaa esimerkiksi vaikeuteen tehdä omaa elämää koskevia valintoja sekä tunteeseen siitä, että ei tiedä kuka on ja mitä haluaisi tehdä. Identiteettiongelmat ilmenevät esimerkiksi siten, että nuori ylisamaistuu esikuviin ja omaksuu valmiita roolimalleja. Tällaisten hätäisten identiteettiratkaisujen avulla nuori myös saa aikaa aidon identiteetin etsimiseen. Onnistunut identiteetin kehitys antaa yksilölle mahdollisuuden olla ratkaisuisaan riippumaton toisten mielipiteistä. Ihminen pystyy myös toisaalta realistisesti suhtautumaan omana itsenään muuttuviin tilanteisiin. (Kuusinen & Korkiakangas. 1995, 120-121.)

Eräs merkityksellinen nuoruusiän kehitykseen liittyvä asia on irtaantuminen lapsuuden perheestä. Vastuu omaan elämään liittyvistä päätöksistä kasvaa. Päätökset ohjaavat nuorta tiettyihin aikuisuuden rooleihin. Näitä valintoja ovat mm. koulutukseen,

ammatinvalintaan tai elämäntapaan liittyvät asiat. Myös työllistyminen, taloudellinen itsenäisyys ja parisuhteen solmiminen ovat tapahtumia, jotka luovat pohjaa aikuisuudelle. (Nurmi 2006, 256- 257.)

Jari Sinkkonen kirjoittaa teoksessaan *Nuoruusikä* (2010) nuoren irrottautumisesta ja itsenäistymisestä. Sinkkosen mukaan nuoren itsenäistyminen ei vaadi kapinointia eikä nuoren monella tapaa tuhoisa käytös, itseä tai muita kohtaan ole nuoruusikään tai terveeseen kehitykseen kuuluvaa. Huonokäyttöinen nuori tarvitsee pysäyttämisen ja rajoja. Nuoren tekoja ei tarvitse hyväksyä, mutta häntä on sitä helpompi auttaa mitä enemmän nuoren sisäisestä maailmasta saa tietoa. (Sinkkonen. 2010, 50-52.)

Nuori hyötyy itsenäistyessään siitä, että vanhempi pysyy suunnilleen samana kuin on aina ollut eikä liikaa tunkeudu nuoren reviirille ja koita ymmärtää nuorta. Vanhemman tärkeä rooli on olla nuoren kuuntelija ja keskustelukumppani, silloin kun se nuorelle sopii. Nykyään kuvitellaan helposti nuorten olevan kypsiä tekemään päätöksiä ja ottamaan vastuun niistä. Uusimpien aivotutkimusten mukaan ne keskushermoston alueet, joissa kootaan yhteen informaatiota ja tehdään päätöksiä ovat nuorilla vielä keskeneräisiä. Nuori tarvitsee aikuisen tukea, ymmärrystä ja toisinaan myös jämäkkää vastusta tehdessään päätöksiä. Jos nuorella on jo varhaislapsuudessa syntynyt turvallisuuden kokemus, sujuu hänen itsenäistymisensä ja irtaantuminen vanhemmista todennäköisesti rauhallisesti. Turvallinen kiintymyssuhde lapsuudessa ei ole kuitenkaan tae sille, etteikö nuori voisi kapinoida eikä turvaton kiintymyssuhde lapsuudessa automaattisesti johda rajuihin irtiottoihin nuorena. Lastensuojelussa on esimerkiksi nähtävissä, että nuoruus on mahdollisuus uudelle alulle. Turvattomasta, rajusti oireilevasta nuoresta voi turvallisissa olosuhteissa kasvaa tavallinen koulua käyvä nuori. (mt., 53, 96- 97.)

3.2 Sijaishuollosta itsenäistyvän nuoren haasteet

Etsiessäni aineistoa sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten erityisistä haasteista löysin mielenkiintoisia sekä kotimaisia että ulkomaisia tutkimuksia, joissa kerrotaan siitä, millaisia tulevaisuuden näkymiä sijaishuollosta lähteneillä nuorilla on. Oman kokemukseni mukaan nuorilla, joilla tukena on jälkihuollon työntekijän lisäksi perhe tai suku, on hyvät mahdollisuudet itsenäistyä turvallisesti ja saada riittävästi tukea. Sijaishuollosta itsenäistyvät nuoret kokeilevat rajojaan ajoittain erittäin rankasti. Tämä vaa-

tii myös tukijoukoilta pitkää pinnaa. Nuoren läheiset ja suku on itsenäistymistä ajatellen tärkeää huomioida suunnitelmallisesti jo sijaishuollon aikana. Usein nuoret kuitenkin lähtevät itsenäiseen elämään heikkojen turvaverkkojen varassa. Nuoret ovat taloudellisesti erittäin riippuvaisia yhteiskunnan tuesta ja monilla myös emotionaalisen tuen saaminen huoltajilta tai lähisuvulta on vähäistä. Nuoret kaipaavat emotionaalista tukea ja rohkaisua alussa paljon. Ketoniitystä lähteviin nuoriin pidetään yhteyttä itsenäistymisen jälkeen siten, että muuton jälkeen kysytään kuulumiset muutaman kerran ja tarvittaessa neuvotaan ja autetaan. Tämän jälkeen yhteydenpito tapahtuu nuoren omasta halusta ja aloitteesta. Kaikille lähteville nuorille kerrotaan, että apua saa pyytää ja käymään saa tulla ennakoon sopien.

Ketoniitystä itsenäistyneistä nuorista monet käyvät entisessä sijaishuoltopaikassaan itsenäistymisen jälkeen vielä jopa vuosien päästä. Monet nuorista ovat kertoneet kaiPUusta helppoon elämään ja he ovat kehottaneet kyseisellä hetkellä asiakkaana olevia nuoria nauttimaan sijaishuoltopaikan turvasta ja huolenpidosta. Osa nuorista on tuskaillut rahahuolia ja kertonut osaamattomuudestaan rahan käytössä. Toiset ovat kertoneet yksinäisyydestä, joka on yllättänyt nuoren. Monille nuorille yksinolo on useiden vuosien lastenkodissa asumisen jälkeen aivan uutta. Sijaishuollosta itsenäistyvät nuoret ovat ehdottomasti oma erityinen ryhmä 18- vuotta täyttäneiden joukossa. Nuoret joutuvat usein muuttamaan omilleen ikätovereitaan nopeammalla aikataululla. Itsenäisyyden synonyymi ei ole riippumattomuus. Nuoret toivovat, että voivat tehdä itse omat päätöksensä, mutta he tarvitsevat silti apua ja tukea aikuisilta. Samanlaisia havaintoja sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten haasteista on tehty myös Maritta Törrösen ja Teemu Vauhkosen (2012) osallistavassa vertailututkimuksessa sekä Veronika Paulsenin ja Berit Bergin (2016) norjalaisten sijoitettujen nuorten keskuudessa tehdyssä tutkimuksessa.

Mielenkiintoisia tutkimustuloksia on myös Tarja Heinon ja Marianne Johnsonin (2010) tekemässä tutkimuksessa. Tuloksissa ilmenee muun muassa, että huostassa olleiden nuorten koulutustaso jää huomattavasti matalammaksi ikäryhmänsä koulutustasoon verrattuna. Hyvä tulos on, että joka toinen huostassa ollut nuori jatkaa opiskelua peruskoulun jälkeiseen tutkintoon. Pisimmälle opiskelevat alle 13- vuotiaana perheeseen sijoitetut tytöt ja pojat. (Heino & Johnson. 2010, 285.)

Parhaiten yhteiskuntaan vaikuttavat kiinnittyvän naiset, jotka on huostaanotettu lapsena (0-12- vuotiaina) ja sijoitettu perhehoitoon. Toisessa ääripäässä ovat useassa eri sijoituspaikassa tai laitoshoidossa olleet pojat, jotka on sijoitettu 13- 17- vuotiaina. He jäävät koulutustasoltaan selvästi muita jälkeen ja heistä jopa 80 prosenttia on 23-24- vuotiaina vailla peruskoulun jälkeistä tutkintoa. Laitoshoitoon 13-17- vuotiaat tytöt ovat lähes yhtä heikosti koulutettuja, heistä kolme neljästä on vailla tutkintoa 23- 24- vuotiaana. Tutkimuksen tuloksista ei kuitenkaan suoraan voida vetää johtopäätöstä siitä, että perhehoidolla onnistutaan ja laitoshoidolla ei. Molemmille hoitomuodoille on yhteiskunnassa oma paikka ja tehtävä. Usein on myös niin, ettei laitoksiin valikoituville nuorille ole tarjolla sijaisperhettä. (mt., 285.)

Tutkimuksen mukaan myös työttömyys on yleisempää 15- 24- vuotiaiden huostassa olleiden keskuudessa kuin muiden saman ikäisten. Väestötasolla 22- vuotiaista on vuoden 2006 lopulla ollut työttömänä 7 prosenttia. Huostassa olleilla 22- vuotiailla vastaava luku on 16 prosenttia. Huostassa olleista ainoastaan noin viidennes 18- 19- vuotiaista asuu vanhempiensa kanssa, kun taas kaikista alle 20 vuotiaista suurin osa asuu edelleen vanhempiensa kanssa. Huostassa olleista myös selvästi useampi asuu yksin 18- 24- vuotiaina. Huostassa olleet solmivat parisuhteen ikätovereitaan nuorempana ja 24- vuotiaista huostassa olleista joka neljäs asuu lapsensa kanssa. Kaikista saman ikäisistä vain 15 prosenttia asuu lapsen kanssa. Vielä suurempi ero on nähtävillä, kun vastaavat luvut kuvataan vain naisten osalta. 24 -vuotiaista huostassa olleista naisista 42 prosenttia asuu lapsensa kanssa, vastaava luku koko ikäryhmän naisissa on vain 20 prosenttia. (mt., 279.)

Heinon ja Johnsonin (2010) tekemän rekisteritutkimuksen kohdejoukko oli poimittu vuosina 1982- 1991 syntyneistä lapsista, jotka olivat olleet huostaanotettuja jossain vaiheessa vuosina 1991- 2006. Lasten huostassa oloaika oli vaihdellut päivistä vuosiin. Tiedot oli poimittu vuonna 2008 Stakesin (nykyisin THL) lastensuojelurekisteristä. Aineistossa oli yhteensä 12 668 lasta. Tutkimuksen tulokset on raportoitu kahdessa osassa. Ensimmäisessä osassa on verrattu huostassa olleiden nuorten tilannetta vuonna 2006 sisaruksiin ja koko väestön nuoriin. Toisessa osassa on jaettu nuoret huostassa olo historian mukaan ryhmiin ja näitä ryhmiä on vertailtu keskenään ja ulkopuolisiin vertailuryhmiin. (mt., 272- 274.)

Näiden tutkimusten ja kokemusten perusteella voidaan ajatella, että sijaishuollosta itsenäistyvällä nuorella on riski jäädä yhteiskunnassa koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle ja siten vaara syrjäytymiseen kasvaa. Voidakseen vastata nuoren itsenäistymisen haasteisiin tulee sijaishuoltopaikan aikuisten tehdä suunnitelmallista työtä jo sijaishuollon aikana. Nuori tarvitsee käytännön elämänhallinnan taitoja, emotionaalista tukea sekä tunnetta siitä, että hän on osallisena omassa elämässään.

Elämänhallinta on kokonaisuus, joka muodostuu erilaisista osa- alueista kuten itsetuntemus, ihmissuhteet, käyttäytyminen, ajanhallinta, tavoitteet sekä käytännön asioista kuten rahan käyttö, oman kodin hallinta, terveys, ravinto, lepo ja liikunta. Arki on sujuvaa ja helppoa, kun nämä asiat ovat järjestyksessä. (Juusola.2015, 159.)

Elämänhallinta on myös uskoa siihen, että ihminen voi vaikuttaa asioihin ja muuttaa olosuhteita itselleen paremmiksi. Ihminen pyrkii muuttamaan niitä asioita elämässään, jotka hän elämässään arvioi liian rasittaviksi. Ihminen joko pyrkii muuttamaan asioita konkreettisesti tai sitten hän muuttaa omia tavoitteitaan tai tapaansa tulkita asioita. Ihminen uskoo omilla päätöksillään ja ratkaisuilla voivansa vaikuttaa asioihin. Ihminen, jolla on korkea elämänhallinta, tuntee olevansa vastuussa elämästään. Ihminen, jolla on heikko elämänhallinta, uskoo että hänelle vain tapahtuu asioita. Tapahumat ovat sattumia eivätkä seurausta siitä mitä hän tekee. Hän on oman elämänsä sivustakatsoja ja tarkkailija. Ihmisen käsitys itsestä, identiteetti, muodostuu vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Ihmisen tulee tuntea itsensä ennen kuin hän voi hallita elämänsä. (Keltinkangas- Järvinen. 2008, 256- 257, 276-277.)

Emotionaalinen kiintyminen sijaishuollossa on mahdollista ja työntekijöistä tulee nuorille tärkeitä. Tämä näkyy esimerkiksi vähäisinä sijaishuoltopaikan muutoksina sekä nuoren kiinnittymisenä työ- ja opiskelupaikkaan. Nuorille tulee tunne, että he kuuluvat johonkin. Nuorten emotionaalista kiinnittymistä voidaan edistää pysyvyydellä sekä kestävillä ja luotettavilla suhteilla. Myös mahdollisuus itsenäistymiseen vaiheittain ja lähtö sijaishuoltopaikasta, kun nuori on siihen valmis, tukee kiinnittymistä. Tämän lisäksi kontaktien säilyttäminen sijaishuoltopaikan ihmisiin itsenäistymisvaiheessa ja vertaistuki ovat nuorille tärkeitä. Nämä asiat tulevat ilmi tutkimuksessa, jossa on tarkasteltu kahden maan, Suomen ja Englannin nuorten siirtymävaihetta perhe- tai laitoshuollosta itsenäiseen elämään. Tutkimus on toteutettu yhdessä nuor-

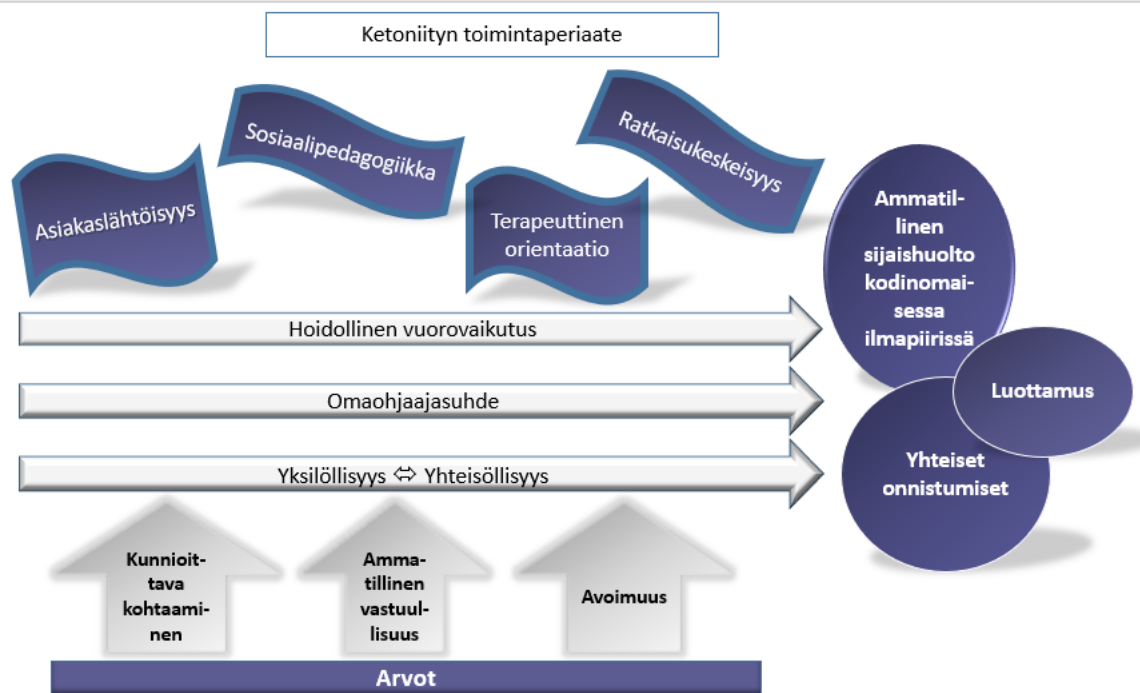
ten kanssa. Se on myös vertaistutkimus, sillä nuoret ovat haastatelleet siinä sijaishuol-
lostaan itsenäistyneitä vertaisiaan. Tutkimuksessa ilmenee myös, että itsenäistymisvai-
heessa kaivataan erityisesti vakautta elämään, ammatillista tukea, sosiaalisia suhteita
(yksinäisyys), mielekästä tekemistä ja terveydenhuollon palveluja. (Törrönen & Munn-
Diggins. 2019, 147- 156.)

4 KUMPUNIITTY OY, LASTENKOTI KETONIITTY

Kumpuniitty Oy on vuonna 2001 perustettu lastensuojelupalveluita tarjoava yritys. Kumpuniityn palvelutarjontaan kuuluvat lastenkotitoiminta, erityisyksikkötoiminta, asumisharjoittelu sekä jälkihuolto. Lastenkotitoimintaa tarjoavat yksiköt ovat Ylöjär-
vellä sijaitsevat Ketoniitty sekä Harjuniityn osasto Rinne. Asumisharjoittelua tarjoaa Harjuniityn osasto Harju. Jälkihuoltoa tarjotaan Huvikummussa, joka on 18- 21 vuo-
tiaille tarkoitettu jälkihuoltoyksikkö tai suoraan nuorten omiin asuntoihin tehtävänä
työnä. Kumpuniityllä on lisäksi kaksi erityisyksikköä; Aroniitty Ylöjärvellä ja Koski-
niitty Nokialla. (Kumpuniitty oy 2019.)

Lastenkoti Ketoniitty on 7- paikkainen ympärivuorokautista sijaishuoltoa tarjoava yk-
sikkö. Ketoniitty on tarkoitettu 10- 17 vuotiaille. Asiakkaiden sijoituksen taustalla voi
olla huostaanotto, avohuollon sijoitus tai kiireellinen sijoitus. Asiakkaat ohjautuvat Ke-
toniittyyn joko puitesopimuksen tai suorahankintaan perustuen kuntien asiakasohjak-
sen kautta. Ketoniityssä työskentelee johtaja, vastaava ohjaaja sekä 5 ohjaajaa. Työn-
tekijöillä on pitkät kokemukset sijaishuollosta. (Ketoniityn omavalvontasuunnitelma
2019.)

Ketoniityn toiminnan lähtökohtana on terapeutittinen orientaatio. Muita toimintaa oh-
jaavia menetelmiä ovat sosiaalipedagogiikka, ratkaisukeskeisyys ja asiakaslähtöisyys. Ketoniityn toiminta perustuu henkilöstön yhdessä luomiin arvoihin (liite 1.). Yhteiset arvot ohjaavat henkilöstön toimintaa. Arjessa korostuvat omaohjaajasuhde, säännöllinen vuorokausirytmi, päivätoiminta sekä suunnitelmallinen vapaa- ajan toiminta. (Ke-
toniityn omavalvontasuunnitelma. 2019.) Ketoniityn toimintaperiaatetta havainnol-
listaa kuva 1.

Kuva 1. Ketoniityn toimintaperiaate (Mäki.2019.)

Toimintaa ohjaa tietoinen, vuorovaikutuksellinen hoidollisuus, omaohjaajasuhde sekä pyrkimys yhteisöllisyyteen, unohtamatta jokaisen nuoren yksilöllisyyttä. Vuorovaikutuksellisen hoidollisuuden tarkoitus on tarjota lapselle muun muassa mahdollisuus korjaaviin ihmissuhteisiin. Hoidollisuus näkyy Ketoniityn arjessa pieninä signaaleina, joilla viestitään nuorelle pysyvyyttä ja ennakoitavuutta. Arjen signaaleilla (esimerkiksi illalla valaistuksen vähentäminen, verhojen sulkeminen) viestitään tulevasta tapahtumasta (nukkumaanmeno aika) ja luodaan nuorelle turvallisuuden tuntua. Traumatisoituneet lapset ja nuoret hyötyvät jatkuvuudesta sekä tavallisesta arjesta (Nivala & Ryyänen 2019, 292).

Arjen pienten signaalien merkitys on suuri ja niillä pyritään tarjoamaan lapselle kokemus siitä, että juuri hän on arvokas ja hänestä välitetään. Nuorten elämästä ollaan kiinnostuneita ja nuoret kohdataan esimerkiksi koulun jälkeen yhteisen välipalan merkeissä.

Nuorten osallisuuden huomioiminen näkyy Ketoniityssä esimerkiksi joka toinen viikko järjestettävässä nuorten palaverissa. Nuorilla on mahdollisuus esittää toiveita ja kehittämisideoita. Myös säännöllisellä asiakaspalautteen keräämisellä pyritään kehittämään toimintaa ja vastaamaan nuorten tarpeisiin.

4.1 Terapeuttinen orientaatio

Terapeuttinen orientaatio on laitostyötä uudistava lähestymistapa. Englanninkielinen käsite on ”therapeutic residential care”. Terapeuttisesta orientaatiosta on kirjoittanut mm. James K. Whittaker, Jorge Del Valle ja Lisa Holmes (2014). Terapeuttisuus lastensuojelussa tarkoittaa heidän mukaansa suunnitelmallista toimintaa lasten hyväksi. Se on kasvatusta ja kuntouttavaa toimintaa. (Timonen- Kallio, Yliruka & Närhi 2017, 16.)

Terapeuttinen orientaatio ei ole yksi malli vaan sillä tarkoitetaan erilaisia teoriasuuntauksista. Perusajatuksena on sijoitettujen lasten elämäntilanteen erityisyyden tunnistaminen. Sijoitetuilla nuorilla on usein taustalla erilaisia traumaattisia asioita. Terapeuttisen orientaation lähtökohtana tulisi olla lapsen tukeminen vaikeiden tilanteiden kohtaamisessa, niiden selvittely sekä sen varmistaminen, ettei lapsi aiempien kokemusten vuoksi vaurioituisi pysyvästi. (Timonen- Kallio ym.2017,16.)

Timonen- Kallio ym. 2017 kertoo, että useissa tutkimuksissa terapeuttisen laitospäätöksen orientaation seurauksien on todettu olevan niin kutsuttua tavallista laitospäätöstä positiivisempia. Terapeuttisen orientaation tärkeimpiä ajatuksia ovat turvallisen elinympäristön tarjoaminen lapselle, yhteistyö lapsen vanhempien kanssa sekä mm. lapsen koulunkäynnin mahdollistaminen. Lapselle tärkeää on myös sosiaalisten taitojen oppiminen sekä kiinnittyminen omaan elinympäristöön, mahdollisimman normaalin elämän eläminen. (mt.,16.)

4.2 Sosiaalipedagogiikka

Sosiaalipedagogiikka on tunnettu erityisesti saksalaisessa ja mannereurooppalaisessa kasvatusajattelussa. Sosiaalipedagogiikka ei ole tietty yksittäinen toimintamalli vaan sosiaalipedagogiikassa on eri suuntauksia. Lastensuojelun laitostyön kehittämisessä sosiaalipedagogiikka nähdään yhtenä mahdollisuutena. (Eronen & Laakso 2016, 22.)

Sosiaalipedagogiikan ytimen voi määrittää kolmella tasolla, joita ovat: yksilö, yhteisö ja yhteiskunta. Yksilö huomioidaan siten, että mahdollistetaan hänen oman potentiaalinsa löytyminen ja kehittyminen. Käytännössä kasvatus kohdistetaan persoonallisen kasvun tukemiseen ja toimijuuden edistämiseen sekä osallisuuden vahvistamiseen. Sosiaalipedagogisessa ajattelussa ihminen kasvaa yhteisöissä ja yhteisöllisesti. Yksilön kasvun tukemisen lisäksi sosiaalipedagogisessa kasvatustyössä suuntaudutaan myös

yhteisöjen ja yhteisöllisyyden tukemiseen. Sosiaalipedagogisessa kasvatuksessa tuetaan yksilön kiinnittymistä yhteiskuntaan sekä mm. paikan löytämistä yhteiskunnan jäsenenä. (Nivala & Ryynänen 2019,28.)

Sosiaalipedagogiikan ydintä on kasvun tukeminen. Sosiaalipedagogisessa ajattelussa jokainen ihminen huomioidaan yksilönä. Yksilö kohdataan dialogisesti ja tuetaan hänen persoonallista kasvuaan ja vahvistetaan toimijuutta. Tärkeää on tukea kasvua osallisuuteen, yhteiselämään ja rakentavaan vuorovaikutukseen toisten ihmisten kanssa. Sosiaalipedagogiikassa on ajatuksena myös yksilön kiinnittyminen yhteiskuntaan, yhteiskunnallinen osallisuus ja toimijuus. Sosiaalipedagogiikan ytimessä kaikilla tasoilla on ajatus edistää ihmisen hyvinvointia sekä ehkäistä, lievittää ja hoitaa pahoinvointia ja huono- osaisuutta. (mt., 337-338.)

Erilaiset korjaavan työn ympäristöt, kuten lastensuojelu ja mielenterveyspalvelut ovat edelleen ehkä tunnetuimpia sosiaalipedagogisen työn kenttiä. Lastensuojelun avo- huollossa monet ammattiryhmät voivat tukea lapsen kasvua ja kehitystä sekä vanhempien kasvatustyötä sosiaalipedagogisella työotteella. Sosiaalipedagoginen työote avo- huollossa voi tarkoittaa myös erilaisia toiminnallisia ja luovia menetelmiä. (mt.,285, 288, 290.)

Lastensuojelun sijaishuollon laitospedagogisessa sosiaalipedagoginen työote näkyy muun muassa pedagogisina suhteina, osallisuuden vahvistamisena ja yhteisön kasvatuksellisuutena. Nuori kohdataan ainutkertaisena yksilönä ja häntä autetaan ymmärtämään omaan elämänsä liittyvät vaikutusmahdollisuudet. Nuoren kanssa käsitellään elämässä kohdattuja asioita, opetellaan elämäntaitoja yhdessä ja tuetaan kasvua kohti itsenäistä ja autonomista toimijuutta. Lastensuojelulaitoksen yhteisöllisyys opettaa nuorelle vuorovaikutustaitoja, ryhmässä toimimista sekä vastuun ottamista niin omista teoistaan kuin yhteisistä asioista. (Timonen- Kallio ym. 2017, 17-18; Nivala & Ryynänen 2019, 291-292.)

Huostaanotetuille lapsille ja nuorille jo normaali arki itsessään on terapeutista ja kasvattavaa, mutta sitä on myös tarpeen tietoisesti kehittää. Tavallisen arjen lisäksi nuoret kohdataan aktiivisina toimijoina ja on tärkeää, että he voivat vaikuttaa toimintaan sekä toimintatapoihin. Yhteiset retket, liikunta ja taiteellinen toiminta tekevät mahdolliseksi nuorten keskinäisen ryhmätoiminnan ja kokonaisvaltaisen kasvun tukemisen. (Nivala & Ryynänen 2019, 292, 294.)

4.3 Ratkaisukeskeisyys

Ratkaisukeskeisyys on yleinen työskentelymalli ihmissuhdealoilla. Työskentelymalli on kehitetty alun perin USA:ssa. Suomeen ratkaisukeskeiset näkökulmat ovat tulleet 1973. Sen toi yhdysvaltalainen pastori ja terapeutti John Frykman. Suomessa tunnettu ratkaisukeskeisyyden edelläkävijä on psykiatri, psykoterapeutti, tietokirjailija, kouluttaja Ben Furman. (Niemi-Pynttari.2013.)

Ratkaisukeskeisyys korostaa ihmisen omia voimavaroja. Ratkaisukeskeiselle työtavalle on tyypillistä asiakaslähtöisyys ja ihmisen arvostaminen. Keskusteluissa mietitään asiakkaan tavoitteita ja pyritään saavuttamaan ne. Asiakkaan taitoja sekä kykyjä käytetään ongelmien ratkaisussa. Menneisyys ajatellaan voimavarana ja epäonnistumiset oppimiskokemuksena. Itselleen tärkeisiin muutoksiin löytyy voimavarat ihmisestä itsestään. Tärkeä ajatus on, että kaikkien elämässä on jokin asia, joka toimii hyvin. Se voi olla pienikin asia, merkityksellistä on nähdä pienetkin muutokset ja askeleet parempaan. Ratkaisukeskeisyydessä merkittävää on tapa, jolla puhutaan. Työskentelyssä keskitytään ongelmapuheen sijasta voimavarapuheeseen mikä tarkoittaa, että kohtaamisessa asiakkaan kanssa käytetään vain pieni osa ajasta ongelmasta puhumiseen ja suurin osa ajasta voimavarapuheeseen. Voimavarapuheella tarkoitetaan keskittymistä mahdollisuuksiin, taitoihin, osaamisiin, myönteiseen tulevaisuuteen, edistymiseen. Ohjaajan tehtävä on uskoa asiakkaan sisäiseen vahvuuteen sekä tukea häntä löytämään voimavaransa. Ratkaisukeskeisyyden kiteyttää muutama viisas lause: Älä korjaa sitä, mikä ei ole rikki. Tee lisää sitä, mikä toimii. Jos jokin ei toimi, tee jotain toisin. (Mannström- Mäkelä & Saukkola. 2008, 48-50; Niemi-Pynttari.2013; Ratkes.2015.)

4.4 Omaohjaaja

Omaohjaajamenetelmä on lastensuojelun sijaishuollossa yleisesti käytössä oleva menetelmä. Omaohjaajamenetelmän ajatuksena on tarjota lapselle aikuinen, joka on perehtynyt hänen asioihinsa. Omaohjaaja tarjoaa lapselle merkityksellisen vuorovaikutussuhteen ja toimii nuoren tukena arjessa. Parhaimmillaan omaohjaajasuhde on luottamuksellinen ihmissuhde ja omaohjaajan tuen avulla nuori oppii kohtamaan elämän haasteet. Ketoniityssä pyritään siihen, että omaohjaaja on paikalla jo nuoren saapuessa tutustumaan. Omaohjaajan työvuorot katsotaan mahdollisuuksien mukaan siten, että

hän on paikalla mahdollisimman paljon sijoituksen alkuvaiheessa. Ketoniityssä on jokaiselle nuorelle nimetty kaksi omaohjaaja, joista kumpikin luo oman merkityksellisen suhteen nuoreen. Tämän lisäksi voidaan myös sopia esimerkiksi, että toinen omaohjaajista huolehtii enemmän yhteydenpidosta perheen kanssa tai hoitaa jotain erityisesti sovittua tehtävää.

Omaohjaajasuhde on ammatillinen, korjaava ihmissuhde. Omaohjaajasuhdetta ei pureta, vaikka suhde ei heti toimisikaan. Omaohjaajasuhdetta säätelee tietoisesti tehdyt päätökset, jotka perustuvat työryhmän yhteisiin sopimuksiin sekä asiakassuunnitelmassa ja hoito- ja kasvatussuunnitelmassa sovittuihin asioihin. Työryhmän jäsenenä omaohjaajalla on velvollisuus pitää muut työryhmän jäsenet tietoisena lapsen asioista. (Timonen- Kallio & Yliruka & Närhi 2017, 26.)

Sijaishuollossa lapsen yksilöllisyyden huomioiminen on tärkeää ja se antaa lapselle kokemuksen siitä, että hän on merkityksellinen ja ainutkertainen yksilö. Omaohjaajalla on tässä suuri merkitys ja hänen tehtävänsä onkin muodostaa lapsen kanssa korjaava, turvallinen kiintymyssuhde. Turvallisen vuorovaikutuksen ja lapsen aidon kohtaamisen kautta syntyvät pysyvät myönteiset muutokset. Usein tämän tunnesiteen luominen tapahtuu arjen kohtaamisissa, mutta omaohjaajilla on myös tapana tarjota lapselle laatu-aikaa yhdessä. Omaohjaajan tulee tarjota myös riittävästi rohkaisevia halauksia ja lämpimiä kosketuksia, joita erityisesti laitoksessa asuvat nuoret omaohjaajiltaan tarvitsevat. (Timonen- Kallio ym. 2017, 26.)

5 KETONIITYN MALLIN LUOMINEN KEHITTÄMISTYÖNÄ

5.1 Toimintatutkimus lähestymistapana

Tutkimuksellisen kehittämistyön tarkoituksena on yleensä luonnostella, kehitellä ja käyttöön ottaa uusia ratkaisuja. Käytännön kehittämistyössä tulee hyödyntää aiheeseen liittyviä jo olemassa olevia teorioita. Työssä tulee näkyä käytännön ja teorian vuoropuhelu. (Ojasalo & Moilanen & Ritalahti.2018, 19, 21, 23.)

Opinnäytetyöni lähestymistavaksi valikoitui toimintatutkimus, koska työyhteisössä selkeästi oli käytännön ongelma, johon lähdettiin hakemaan ratkaisua ja tekemään muutosta. Toimintatutkimukselle on tyypillistä, että siinä ollaan kiinnostuneita siitä, miten asioiden tulisi olla eikä ainoastaan siitä, miten ne ovat. Toimintatutkimus on vahvasti käytännönläheistä. (mt., 58.)

Toimintatutkimuksessa tutkittavilla ja tutkijalla on aktiiviset roolit muutosprosessin toimijoina. Yhteistyö on merkityksellinen asia tutkittavien ja tutkijoiden välillä. Tutkimisen avulla koitetaan edistää muutosta ja parantaa asioita tavalla tai toisella. Vaikka tutkimuksessa aiotut käytännön muutokset eivät toteutuisikaan, toimintatutkimus tuottaa myös aina aineistoa ja aineiston pohjalta uutta tutkimuksellista tietoa. (Kuula.2006.)

Toimintatutkimus soveltuu työmenetelmien kehittämistyöhön. Toimintatutkimukselle on tyypillistä sen spiraalimaisuus eli eri vaiheet toistuvat uudelleen. Alussa määritellään tutkimusongelma ja työn tavoitteet. Tämän jälkeen selvitetään mitä aiheesta on löydettävissä kirjallisuudessa ja muussa lähdeaineistossa. Toimintatutkimus etenee siten, että prosessissa vuorottelee suunnittelu, havainnointi ja toiminnan arviointi. Toimintatutkimuksessa kehittäjä toimii aina ryhmän aktiivisena jäsenenä. Toimintatutkimus on laadullinen, kvalitatiivinen lähestymistapa, johon voidaan käyttää myös määrällisiä menetelmiä. Koska kyseessä on kuitenkin osallistava tutkimus tai kehittämistyö, on myös menetelmien oltava osallistavia. Kohdeorganisaation työntekijöiden hiljaiseen tietoon ja ammattitaitoon sekä kokemukseen on mahdollista päästä osallistavien menetelmien avulla. Tällöin myös näkökulma laajenee eikä pohjaudu ainoastaan viralliseen tietoon. Osallistavia menetelmiä ovat esimerkiksi havainnointi, kysely, ryhmäkeskustelu tai aivoriihiyöskentely. Menetelmän valintaan vaikuttaa esimerkiksi kehittämiskohteen laajuus sekä kohdeorganisaation koko ja henkilöstö. (Ojasalo ym.2018, 61-62.)

Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää kuvata tarkkaan tutkimuksen toteuttamisen kaikki vaiheet. Työn selostaminen lisää tutkimuksen luotettavuutta. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara. 2007, 227.)

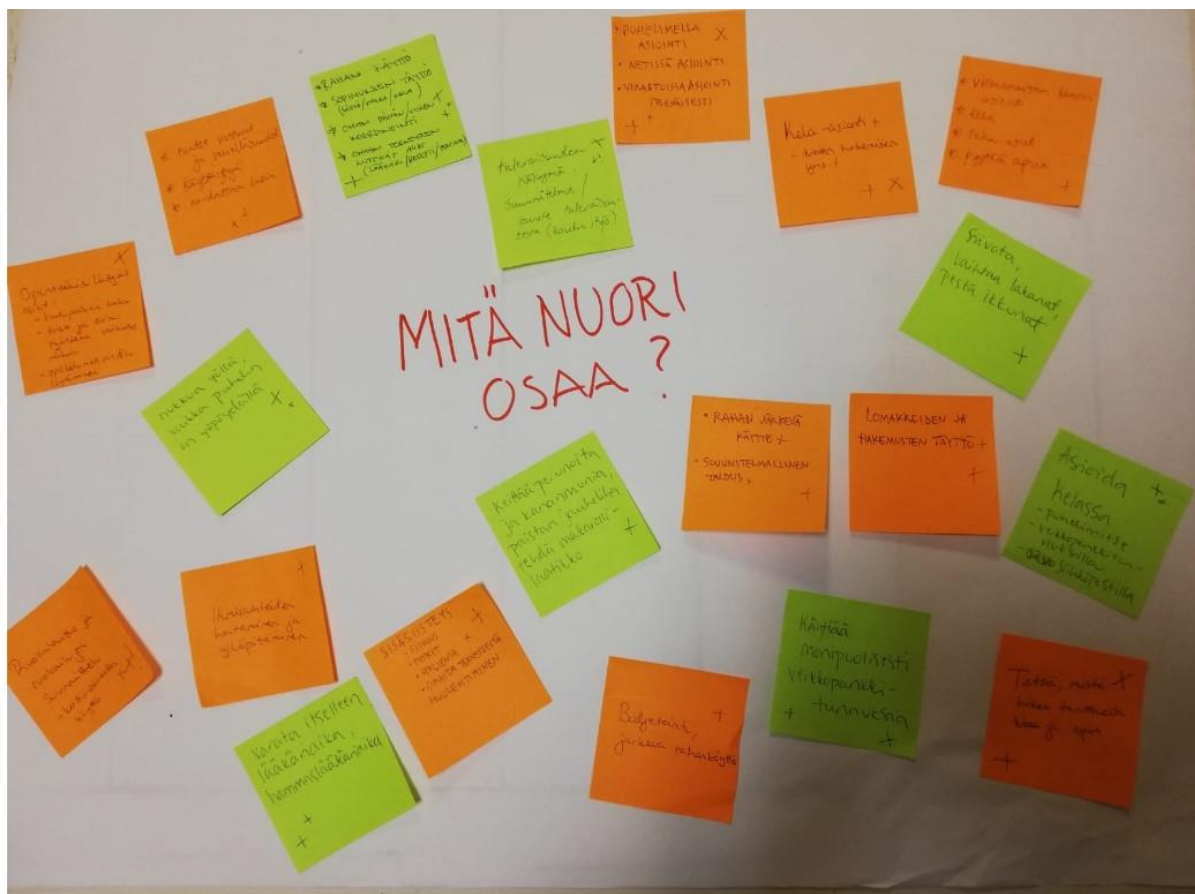
5.2 Ketoniityn mallissa käytetty menetelmä

Opinnäytetyöni tavoitteena on luoda ohjeistus, jolla Ketoniityssä tuetaan nuoren itsenäistymisprosessia ennen laitossijoituksen päättymistä. Opinnäytetyön idea on syntynyt työyhteisön tarpeesta. Tavoite on saada yhteneväinen, kirjattu ajatus siitä mitä nuoren sijoituksen aikana tulee huomioida ja tehdä nuoren kanssa, jotta nuoren siirtyminen itsenäiseen elämään olisi helpompaa.

Alkaessani ideoimaan opinnäytetyötäni kerroin aiheen valinnasta Ketoniityn henkilökunnalle. Kerroin myös ajatuksestani hyödyntää työryhmän kokemuksia ja ammatillista osaamista. Ketoniityssä on työyhteisö, joka on pitkään tehnyt töitä yhdessä ja työyhteisössä on paljon yhdessä mietittyjä toimivia käytänteitä. Nuoren itsenäistymisen oikeanlainen tukeminen oli aihe, josta olimme pitkään miettineet, miten se käytännössä on paras toteuttaa. Olimme esimerkiksi visioineet erityisen itsenäistymisestä vastaavan ohjaajan nimeämistä. Päätin kuitenkin opinnäytetyötä aloittaessani ehdottaa, että päävastuun oman nuorensa itsenäistymisestä ottaisi aina nuoren omaohjaaja. Omaohjaajan kanssa tiiviisti yhteistyötä tekee myös toinen omaohjaaja ja esimiehet. Työryhmälle tämä sopi, joten tämä työ on tehty omaohjaajatyöskentelyn näkökulmasta.

Pidin työyhteisölle aivoriihityöskentelyn (brainstorming) ajatukseen perustuvan ideointihetken toukokuussa 2019. Ideointi tapahtui työyhteisön palaverin yhteydessä ja sille oli varattu oma aika. Yksi työntekijöistä ei ollut paikalla. Kerroin ensin paikalla oleville aivoriihityöskentelyn peruseriaateista. Aivoriihityöskentelyssä on tärkeää muistaa, ettei vääriä vastauksia ole. Työskentelyn tarkoitus on, että määrä tuottaa laatua. Käyttämäni menetelmä oli perinteisestä aivoriihestä muunneltu ideakävely, jossa jokainen työryhmän jäsen kirjoitti lapulle niin monta ajatusta kuin hänelle tuli mieleen. Aiheeksi annoin pohtia mitä nuoren tulisi osata lähtiessään sijaishuollosta. Ideat kirjattiin post-it-lapuilla isolle paperille (kuva 2.). Ideoiden alkaessa tyrehtymään ohjasin ryhmän tekemään toisen kierroksen siten, että he katsoivat toisten ideoita ja merkitsivät niihin kohtiin + merkin, joista olivat alkuperäisen ideoitsijan kanssa samaa mieltä. (Ojasalo ym.2018, 160-162; Innokylä.2019, Halme.2018.)

Ideakävely oli toimiva tapa löytää vastauksia esitettyyn kysymykseen. Se oli myös riittävän lyhyt toteutettavaksi palaverin yhteydessä. Ideointiin keskityttiin huolellisesti ja asiaa pidettiin merkityksellisenä.

Kuva 2. Ideakävelyn ajatuksia

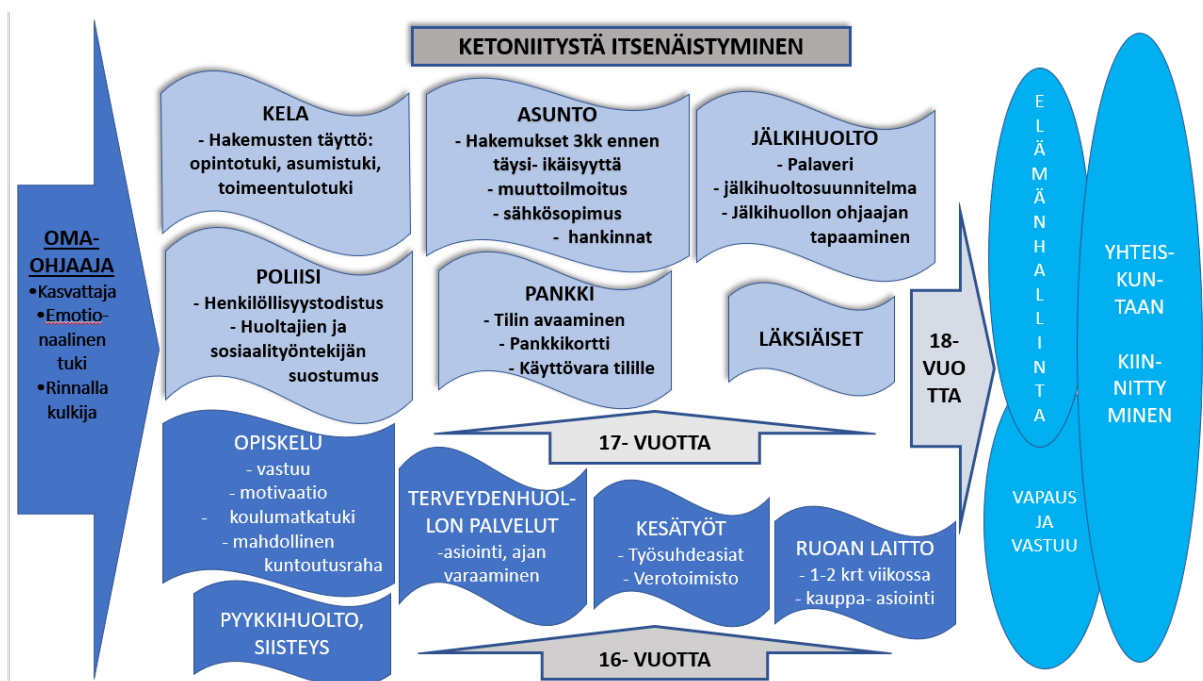
Tehtyjen ideointien perusteella jaoin ohjaajien näkemykset kolmeen isompaan kokonaisuuteen. Näitä ovat käytännön taidot, asiointi viranomaisten kanssa sekä psyykkiseen aikuisuuteen liittyvät asiat. Käytännön osattaviin taitoihin oli listattu kodinhoidollisia asioita (ruoan laitto, siivous pyykinpesu), omasta hygieniasta huolehtimista, omasta terveydestä huolehtimista sekä talousasioiden hallintaan liittyviä asioita (rahan käyttö, suunnitelmallinen talouden hoito). Viranomaisten kanssa asiointi nousi esiin erittäin merkittävänä harjoiteltava aiheena. Tähän liittyy tiiviisti hakemusten täyttö, puhelimella asiointi, ajanvaraus sekä tekniikan hyödyntäminen.

Psyykkinen aikuisuus tarkoittaa, että ihmisellä on ymmärrys omasta vastuustaan. Se tarkoittaa vastuuta omasta käyttäytymisestä, tunteista, ihmissuhteista ja arjen hallinnasta. (Juusola. 2015, 7). Tärkeänä asiana ideoinneista nousee esille myös ajatus siitä, että nuorella tulisi olla taito pyytää ja hakea apua sekä määritellä tulevaisuuteensa suunnitelmia ja tavoitteita.

Tehdyn työskentelyn ja yhteisen keskustelun pohjalta olen koonnut tähän työhön kirjallisesti ohjeita ja vinkkejä nuoren kanssa tehtävään työhön sekä kuvannut asiat visuaalisesti liitteessä 2. Käytännön työssä tarkoitus on, että omaohjaaja käyttää kuviota työssään ohjeena ja tarvittaessa etsii tarkempaa tietoa opinnäytetyön kirjallisesta osasta. Ohjeistuksen käyttöönotto tapahtuu siten, että esittelen työn ensin henkilölle ja sovimme yhdessä käyttöönoton aikataulusta sekä seurannasta.

6 KETONIITYN MALLI

Ketoniityssä omaohjaajan ja nuoren välinen suhde nähdään merkityksellisenä ja nuoren itsenäistymisen tukemisessa omaohjaajan merkitys korostuu. Nuoren itsenäistymistä tukevaan kuvioon (kuva 3.) on kuvattu omaohjaaja koko prosessin läpiviejänä. Omaohjaaja käy kuvion jokaisen kohdan läpi oman nuorensa kanssa aloittaen nuoren täyttäessä 16- vuotta. Omaohjaaja toimii nuoren rinnalla opastaen ja ohjeistaen. Omaohjaaja huomio nuoren erityisyyden sekä elämäntarinan ja tekee käytännön suunnitelman, jonka pohjana tämä opinnäytetyö on.

Kuva 3. Ketoniitystä itsenäistyminen (Vahantapohja.2019.)

Tavoitteena on, että itsenäiseen elämään Ketoniitystä lähtee nuori, jolla on myönteinen minäkuva, ajatus itsestään aktiivisena toimijana sekä tietoisuus omista vaikutusmahdollisuuksistaan suhteessa omaan elämänkulkuunsa. Lisäksi nuorella on kyky hoitaa arjen askareita, ottaa vastuu opinnoistaan tai työnteostaan sekä tarvittaessa rohkeus pyytää apua.

6.1 Elämäntarinyöskentely

Elämäntarinyöskentelyn (*life story work*) ajatus on, että nuori pääsee kosketuksiin omien muistojensa, kokemusten sekä tunteidensa kanssa. Se on yksi olennainen tekijä myös hoidon ja kuntoutuksen näkökulmasta. Nuoren arkipäiväisissä asioissa menneisyys voi vaikuttaa hänen valintoihinsa tai toimintatapoihinsa. Menneisyyttä pohdittuaan nuoren on helpompi ymmärtää, kuka hän on. Aikuisen tehtävä on olla nuoren tukena auttamassa nuorta jäsentämään menneisyyttään ja kokoamaan elämäntapahumat sekä niihin liittyvät ajatukset ja tunteet oman elämänsä tarinaksi. (Barkman. 2013, 273- 274; Barkman.2016, 130- 131.)

Elämäntarinyöskentely voi olla tarkkaan mietittyä tai arjessa tapahtuvaa keskustelua, ryhmätoimintaa tai vaikka taiteen keinoin toteutettua. Aikuisen kannattaa tarttua tilanteisiin, joissa nuoria avaa elämäänsä. Työskentelyssä tärkeää muistaa myös se mitä on tässä ja nyt. Se vahvistaa nuoren nykyhetkessä olemisen ja turvallisuuden tunnetta. Työskentelyssä pyritään suuntamaan myös eteenpäin, tulevaisuuteen. Nuorta tulee kuulla ja kunnioittaa, jos hän ilmaisee haluttomuutta oman elämäntarinansa kartoittamiseen. Voi myös olla, ettei nuori ole vielä valmis kokemustensa käsittelyyn. (Barkman. 2016, 131- 132.)

Nuoren kanssa käytävään elämäntarinyöskentelyyn omaohjaaja voi käyttää oman harkintansa mukaan apuna esimerkiksi Umbrella- työkirjaa tai Mervi Juuselan kirjoittamaa teosta Kohti hyvää aikuisuutta. Molemmissa teoksissa on käytännön harjoitteita liittyen oman historian läpikäymiseen, itsetuntoon ja elämänhallintaan. (Timonen-Kallio. 2010, Juusela. 2015.)

6.2 Itsenäistyvän nuoren arki ja omaohjaajan tuki

Ketoniityn arjessa nuoret opettelevat erilaisia arkisia elämänhallinnan taitoja, kuten pyykinpesua ja siivousta sekä ruoanlaittoa ikätasonsa mukaisesti koko sijoituksen ajan.

Tärkeää kaikessa nuoren kanssa tehtävässä ohjaamisessa on, että ohjaaja on nuoren tukena ja rinnalla kulkijana eikä tee hänen puolestaan asioita. Työskentelyssä tuetaan nuoren omaa toimijuutta ja annetaan mahdollisuus vaikuttaa asioihinsa sekä siten oppia tekemään päätöksiä omaa elämäänsä koskien. (Nivala & Ryyänen 2019, 292.)

Nuoren täyttäessä 16-vuotta hänen kanssaan sovitaan 1-2 päivää, jolloin hän valmistaa ruoan sillä hetkellä paikalla oleville nuorille ja ohjaajille. Usein tämä on käytännössä helpoin toteuttaa viikonloppuisin, jolloin paikalla on vähemmän ruokailijoita. Nuori voi toteuttaa toisen ruoanlaittovuoronsa myös valmistamalla välipalan tai iltapalan kaikille. Nuori osallistuu mahdollisuuksiensa mukaan kauppakäynneille ja lähempänä itsenäistymistä nuorelle annetaan tehtäväksi kauppakäynnin yhteydessä tutustua hintoihin ja tehdä hintavertailua. Nuoren kanssa keskustellaan myös terveellisistä elämäntavoista ja ravitsemuksen merkityksestä kasvulle ja kehitykselle.

Terveydenhuollon ajanvaraus ja asiointi tehdään nuorelle tutuksi vaiheittain. Ajanvaraus, puhelinkeskustelut terveydenhuoltoon ja asioiden esittäminen selkeästi on haastavaa myös monille aikuisille. Jos nuori jännittää asiointia paljon, kannattaa asiaa käsitellä ensin puheen tasolla siten, että aikuinen ottaa kuitenkin vastuun itse tapahtumasta. Nuoren kanssa voi myös harjoitella keskustelua etukäteen tai kirjoittaa puhelun sanasta sanaan paperille. Tavoitteena on, että nuori osaa hoitaa asioinnin mahdollisimman itsenäisesti, voiden kuitenkin luottaa aikuisen tukeen tarvittaessa. Nuoren kanssa tutustutaan myös opiskelijaterveydenhuoltoon ja huomioidaan esimerkiksi hammashoidon palvelujen maksuttomuus alaikäiselle. Terveydenhuollon palvelujen lisäksi nuoren kanssa käydään läpi apteekissa asiointi sekä reseptien käyttö ja uusiminen.

Terveydenhuollon asioinnissa tulee huomioida Laki potilaan asemasta ja oikeuksista, erityisesti § 7 ja § 9. Niiden mukaan alaikäistä on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan, jos hän ikänsä ja kehitystasonsa mukaan kykenee päättämään hoidostaan. Hänellä on myös oikeus kieltää terveydentilaansa tai hoitoaan koskevien tietojen antaminen huoltajalleen tai muulle lailliselle edustajalleen. (Laki potilaan asemasta ja oikeuksista. 785/1992.)

Nuoren siirtyessä perusopetuksesta ammatillisiin opintoihin muuttuu todennäköisesti koulumatkan lisäksi myös opintojen suorittamistapa. Jatko-opinnot vaativat nuorelta enemmän itseohjautuvuutta kuin peruskoulussa ja vastuu opintojen etenemisestä on

paljon nuoren omalla vastuulla. Olen havainnut, että nuori tarvitsee opinnoista suoriutukseen sisäistä motivaatiota. Aikuisen kiinnostuksella ja kannustuksella on kuitenkin suuri merkitys. Kuten aiemmin olen todennut, huostaanotetuilla nuorilla on tutkimusten mukaan heikompi koulutustaso verrattaessa muihin saman ikäryhmän nuoriin (Heino & Johnson, 2010, 285). Ketoniityssä pyritään siihen, että jokaisella nuorella on opiskelupaikka peruskoulun jälkeen. Omaohjaaja tukee nuorta koko opin-tojen ajan. Nuoren voimavaroihin keskittyvällä ratkaisukeskeisellä lähestymisellä omaohjaaja voi tukea nuorta löytämään sisäisen motivaationsa. Pienetkin muutokset parempaan huomiodaan ja keskitytään nuoren osaamiseen ja taitoihin.

Kesätöiden hakemiseen kannustetaan Ketoniityssä joka kevät. Ohjaajat auttavat nuoria etsimään sopivia työpaikkoja sekä täyttämään hakemuksia. Nuoren kanssa käydään läpi työsuhdeasioita. Esimerkiksi Työ- ja elinkeinoministeriön sivuilta ja Kesäduunari- sivustolta löytyy ohjeita työnhakuun ja työsuhdeasioihin. Verokortti- ja verotusasioihin nuoren kanssa voi käydä tutustumalla Verohallinnon sivuilla. (Työ- ja elinkeinoministeriö. 2019, Kesäduunari. 2019, Verohallinto. 2019.)

Nuorelle hankitaan henkilöllisyystodistus (henkilökortti tai passi) hyvissä ajoin ennen kuin esimerkiksi pankkitilin avaaminen tulee ajankohtaiseksi. Asioinnin voi hoitaa nuoren huoltaja lupapalvelupisteellä tai poliisin sähköisessä asiointipalvelussa omilla pankkitunnuksillaan. Huomioitavaa on, että hakemukseen tarvitaan molempien huoltajien suostumus sekä huostaanotetuilla nuorilla sosiaalityöntekijän suostumus (Henkilökorttilaki. 662/2016, § 12; Passilaki 671/2006 § 7.) Jos nuorella on voimassa oleva henkilöllisyystodistus sekä yllämainitut asiakirjat voi hän tehdä hakemuksen 15-vuotta täytettyään lupapalvelupisteellä. Näistä poikkeuksena on matkustusoikeudeton alaikäisen henkilökortti, joka myönnetään myös ilman huoltajien suostumusta. Hakemukseen tarvitaan lisäksi aina yksi passikuva. (Poliisi. 2019.)

Kun nuorelle on hankittu henkilöllisyystodistus voi hän käydä avaamassa itselleen pankkitilin, ellei hänellä sellaista jo ole. Nuori voi avata pankkitilin yhdessä huoltajiensa kanssa tai 15- vuotta täyttänyt voi myös useimmissa pankeissa itse avata pankkitilin omille rahoilleen. Nuori voi tallettaa tilille esimerkiksi kesätöistä saadut rahat. Huoltajilla ei ole tällaiseen tiliin käyttöoikeutta ilman nuoren lupaa. Pankkiasioista käydään keskustelua nuoren kanssa ja tehdään vertailua eri pankkien välillä. Myös

pankkien mobiilisovellukset helpottavat muun muassa tilin saldon seurantaa ja niiden käyttöönottoa kannattaa nuoren myös harkita.

Sijoitetulla nuorella on lastensuojelulain mukaan oikeus käyttövaraansa. Käyttövara on tarkoitettu nuoren henkilökohtaisiin menoihin ja sen summa määräytyy lapsen iän ja kasvuympäristön mukaan. 15- vuotta täyttäneellä tämä tarkoittaa vähintään kolmasosaa kulloinkin voimassa olevan elatustuen määrästä. Vuonna 2019 tämä summa on 158,74 e/ kk, joten nuoren käyttövara on vähintään 52,91 e/ kk. Nuorella on oikeus päättää itse käyttövaransa käyttämisestä. (Lastensuojelulaki 417/2007, § 55, Terveystien ja hyvinvoinninlaitos. 2019.) Nuoren käyttövara voidaan Ketoniityssä ohjata nuoren tilille, jos hän näin haluaa ja hänellä on tilille pankkikortti. Nuorta kannustetaan ottamaan omat raha- asiansa haltuun jo sijoituksen aikana. Nuorta ohjataan rahan- käytössä ja kannustetaan säästämiseen.

6.3 Tavoitteena olla oman elämänsä asiantuntija

Nuoren lähestyessä täysi- ikäisyyttä järjestetään asiakassuunnitelmanneuvottelu, jossa puhutaan muun muassa nuoren asumisjärjestelyistä 18- vuotiaana. Nuori voi esimerkiksi haluta muuttaa tuettuun asumiseen, itsenäisesti omaan asuntoon tai takaisin biologisten vanhempien luo. Tärkeintä on varmistaa, että nuori saa riittävän tuen, jotta asuminen voi onnistua. Ihannetilanne olisi, että nuorella olisi hyvissä ajoin ennen sijoituksen päättymistä jo tiedossa jälkihuollon ohjaaja, joka jatkaisi nuoren tukemista omaohjaajan siirtyessä sivuun. Nuorelle tehdään myös jälkihuoltosuunnitelma, johon on kirjattu jälkihuollon tarkoitus ja tavoitteet. Jälkihuoltosuunnitelman tarkoitus on tukea nuorta parhaalla mahdollisella tavalla.

Norjalaisten sijoitettujen nuorten keskuudessa tehdyn tutkimusten tuloksissa sijaishuollon aikuisten antama emotionaalinen tuki nousee esille nuorille merkityksellisenä asiana. Nuorille on tärkeää tietää, että joku on aina tavoitettavissa, jos nuori tarvitsee. Nuoret ovat yhtä aikaa riippuvaisia ja riippumattomia. Nuoret kertovat halusta olla riippumattomia, mutta tarkoittavat tarkemmin tarkasteltuna sitä, että he saavat päättää omista asioistaan. Nuorille on tärkeää saada tunne siitä, että he hallitsevat omaa elämäänsä. (Paulsen & Berg.2016, 128, 130.)

Jälkihuoltotyöllä voi olla oikea- aikaisesti annettuna ja oikealla sisällöllä mietittynä kauaskantoiset vaikutukset nuoren elämään. Jälkihuoltoa suunniteltaessa tulee huomioida nuoren yksilöllisyys ja selvittää nuoren tuen tarpeet. (Hoikkala 2016, 44-45.)

Asuntohakemukset yleisimpiin vuokra- asuntoja tarjoaviin yrityksiin laitetaan nuoren kanssa noin 3 kuukautta ennen täysi- ikäisyyttä. Asuntoja tarjoavat kunnat, yritykset, yksityiset vuokranantajat ja yhteisöt. Tällaisia ovat esimerkiksi Ylöjärven kaupunki, Tampereen Seudun nuorisoasunnot ry, Lumo, Sato ja Poas. Hakemukset tulee uusia useimmissa paikoissa 3 kuukauden jälkeen. Yksityisiltä markkinoilta kannattaa myös etsiä asuntoja aktiivisesti. Yksityisten vuokraamia asuntoja löytyy muun muassa sivustoilta Vuokraovi.com tai Tori.fi. Vuokra- asuntoa katsellessa kannattaa nuoren kanssa ensimmäiseksi selvittää Kelan sivuilta mahdollisen uuden kotikunnan enimmäisasumiskustannusten määrä. Vuokrasopimuksen voi allekirjoittaa 18- vuotta täyttänyt henkilö. Vuokravakuuden nuori useimmiten saa Kelasta ja tämä on järkevää ilmoittaa jo asunnonhakuvaiheessa. Vuokravakuus tulee hakea Kelasta ennen vuokrasopimuksen allekirjoittamista.

Nuori tarvitsee usein omaan asuntoonsa lähes kaiken irtaimiston astioista huonekaluihin. Hyvin usein on tilanne, että nuoren lähipiiristä ei löydy riittävästi kiertoon soveltuvia tavaroita. Hankintoihin nuoren on mahdollista käyttää itsenäistymisvarojaan. Nuoren kanssa mietitään tarvittavat hankinnat huolellisesti ennakoon ja usein hankintoja voidaan tehdä jo ennen muuttoa siten, että tarvittavista asioista lähetetään sosiaalityöntekijälle suunnitelma sekä hinta- arvio ja sosiaalityöntekijä maksaa sovitun summan nuoren tilille hankintoja varten. Omaan asuntoon muuton lähestyessä nuoren kanssa katsotaan kotivakuutuksen sekä sähkösopimuksen tekeminen. Molempiin vaaditaan 18- vuoden ikä, joten nuori pystyy tekemään ne usein vasta syntymäpäivänään. Lisäksi tehdään muuttoilmoitus postille ja maistraattiin.

Törrösen & Vauhkosen (2012) tekemän vertailututkimuksen tuloksissa on havaittu, että sijaishuollon työntekijöistä tulee nuorille merkittäviä aikuisia ja nuoret kokevat saavansa eniten apua sijaishuollosta lähdön suunnitteluun sijaishuoltopaikan työntekijöiltä. Nuoret myös toivovat sijaishuoltopaikan työntekijöiden osoittavan, ettei heidän lähtönsä ole yhdentekevää. (Törrönen & Vauhkonen.2012, 75-76.)

Omaohjaajan työvuorot pyritään Ketoniityssä järjestämään oman nuoren itsenäistymisen lähestyessä siten, että omaohjaaja pääsee auttamaan käytännön muutossa ja

järjestämään nuorelle läksiäiset. Nuorelle hankitaan läksiäislahja, joka usein on jotain nuoren toivomaa omaan kotiin.

6.4 Tukien hakuviidakossa

Nuoret kokevat usein itsenäistymisessä suurimpana haasteena taloudelliset tekijät. Valmistautumisesta huolimatta sen haasteellisuus voi yllättää. Maritta Törrösen ja Teemu Vauhkonen (2012) osallistavassa vertailututkimuksessa käy ilmi, että kuvatesaan itsenäisen elämän epäkohtia haastattelut nuoret kuvaavat useimmiten juurikin taloudellisia vaikeuksia. Taloudellisilla haasteilla tarkoitetaan asumiseen, työhön tai työttömyyteen, taloudenhallintaan tai taloudellisen toimeentulon niukkuuteen liittyviä asioita. Jos talous on kunnossa nuoret eivät mainitse sitä hyvinvointiinsa vaikuttavana tekijänä. Nuoret eivät ajattele siinä kohtaa taloutta yksittäisenä hyvinvointiin vaikuttavana asiana vaan sen katsotaan kuuluvan yhteen muiden sosiaalista ja henkistä hyvinvointia kuvaavien asioiden kanssa. Taloudellisia haasteita kohdatessaan nuoret sen sijaan kokevat sen merkittävänä elämää haittaavana epäkohtana, joka vaikeuttaa mm. tulevaisuuden suunnittelua. Arjen taitoja arvioidessaan haastatellut nuoret kokivat epävarmuutta juurikin rahankäytöstään. (Törrönen & Vauhkonen.2012, 57.)

Taloudesta ja raha- asioista keskustelu on tärkeää aloittaa jo sijaishuollon aikana. Omaohjaaja käy itsenäistyvän nuoren kanssa läpi suomalaisen sosiaalihuollon tukien maksamisen periaatteet. Sijaishuollosta itsenäistyneille nuorille on usein epäselvää se, mitä tukia he tulevat saamaan muutettuaan omaan kotiin. Nuoret ajattelevat usein saavansa tuet sosiaalitoimesta automaattisesti kuukausittain. Nuorelle selvennetään toimeentulotuki, asumistuki sekä näiden tukien saamisen edellytykset sekä hakuprosessi.

Kansaneläkelaitoksen tukien hakeminen on nuorelle haastavaa ja nuori tarvitsee tukien hakemiseen paljon apua. Sijaishuollossa nuorelle haetaan kaikki tuet, joihin hän on oikeutettu. Kansaneläkelaitoksen (Kela) tuet voidaan hakea joko tulostettavilla lomakkeilla tai sähköisessä asiointipalvelussa. Useimmiten nuoren kanssa täytetään tulostettavat lomakkeet, koska nuorilla on harvoin käytössään verkkopankkitunnuksia.

Tukien käyttöä ohjaa Lastensuojelulain 77 § sekä Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista. Kunta voi periä laitoshuollosta aiheutuneiden kustannusten korvaa-

miseksi kohtuulliseksi katsottavan maksun myös lapsen tai nuoren eläkkeistä, avustuksista tai muista tuloista siltä ajalta, jonka laitoshoido kestää. Perityistä rahoista on ohjattava nuoren itsenäistymisvaroihin vähintään 40 prosenttia. (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 734/1992 § 4, § 7, § 14; Lastensuojelulaki 417/2007, § 77.) Käytännössä tukia hakiessa lomakkeen tilinumero kohtaan laitetaan sijoittaneen kunnan nimi ja tilinumero. Nuoren sosiaalityöntekijän kanssa kannattaa käydä keskustelu siitä mikä on kunnan toimintatapa perinnässä.

Nuorella voi olla oikeus hakea nuoren kuntoutusrahaa, joka on tarkoitettu maksettavaksi opiskelun tai muun työelämään tähtäävän kuntoutuksen ajalle. Nuoren kuntoutusrahan saamisen edellytyksenä on, että nuori on 16-19 vuotias ja hänellä on sellainen sairaus tai vamma, joka heikentää työ- ja opiskelukykyä tai mahdollisuuksia valita ammatti. Kuntoutusrahan saamisen edellytyksenä on myös, että nuori tarvitsee erityisiä tukitoimia, jotta voi opiskella tai osallistua muuhun työllistymistä edistävään kuntoutukseen (esim. työkokeilu tai -harjoittelu) ja että hänelle on tehty henkilökohtainen opiskelu- ja kuntoutumissuunnitelma opiskelun tai muun kuntoutuksen ajalle. Nuoren kuntoutusraahahakemuksen liitteeksi laitetaan lääkärinlausunto B, josta käy ilmi, miten terveydentila vaikuttaa nuoren työkykyyn ja ammatinvalintaan. Lisäksi liitteenä tulee toimittaa nuoren omassa kotikunnassa laadittu henkilökohtainen opiskelu- ja kuntoutumissuunnitelma. Suunnitelman voi laatia esimerkiksi sosiaalityöntekijä tai opetusalan ammattilainen ja se laaditaan yhdessä huoltajan sekä tarvittaessa myös muiden asiantuntijoiden kanssa. (Kansaneläkelaitos. 2019.)

Koulumatkatukihakemuksen voi tehdä jo heti opiskelupaikan varmistuttua. Kelan koulumatkatukihakemus löytyy Kelan sivuilta. Lomake viedään oppilaitokseen, jossa oppilaitos tarkistaa hakemuksen. Koulumatkatuki haetaan erikseen joka lukuvuodeksi. (Kansaneläkelaitos.2019.)

17-vuotta täyttänyt nuori on oikeutettu hakemaan opintorahaa. Opintorahan lisäksi nuori voi hakea opintorahan oppimateriaalilisää sekä opintolainan valtiontakausta. Opintorahan saamisen edellytyksenä on, että nuori opiskelee päätoimisesti vähintään 2 kuukautta ja opiskelut edistyvät riittävästi. (Kansaneläkelaitos.2019.)

18-vuotta täyttävän nuoren tuloina voi olla esimerkiksi opintoraha tai kuntoutusraha. Tämän lisäksi nuori hakee asumistuen, jota pienituloiset voivat hakea asumiskustannuksiin. Osa asumiskustannuksista on kuitenkin maksettava itse. Asumistuen saa sekä

vuokra- että omistusasuntoihin. Kelan sivuilta näkee hyväksyttävät asumismenot sekä niille laissa asetetut enimmäisasumismenot. Nämä ovat tärkeää huomioida jo asunonhakuvaiheessa. Asumistukihakemuksen liitteeksi tarvitaan kopio vuokrasopimuksesta. (Kansaneläkelaitos.2019.)

Jos nuoren tulot ja varat eivät riitä välttämättömiin jokapäiväisiin menoihin, voi nuori hakea toimeentulotukea. Tätä ennen on haettava muut mahdolliset tuet. Lähes kaikille itsenäistyville nuorille on tarpeen hakea myös toimeentulotuki.

Toimeentulotuki muodostuu kolmesta osasta, joita ovat perustoimeentulotuki, täydentävä toimeentulotuki sekä ehkäisevä toimeentulotuki. Perustoimeentulotuki muodostuu kahdesta osasta, joita ovat perusosa ja muut perusmenot. Perusosa on kiinteä summa, joka on laskettu kattamaan elämän välttämättömiä menoja. Näitä ovat mm. ravintomenot, vaatemenot, vähäiset terveydenhuoltomenot (esim. itsehoitolääkkeet), henkilökohtaisesta ja kodin puhtaudesta aiheutuvat menot ja paikallisliikenteen käyttö. Perusosan määrä vuonna 2019 on yksinasuvalle 497,29 euroa. Perusosalla kattavista menoista ei tarvitse esittää erikseen kuitteja. Muut perusmenot ovat kuluja, joita ei lasketa perusosaan. Näitä ovat esimerkiksi asumismenot (kotivakuutus, talous-sähkö), vuokravakuudet tai reseptilääkkeet. Näistä menoista tulee esittää selvitykset, esimerkiksi laskut. (Kansaneläkelaitos. 2019.)

Täydentävä toimeentulotuki haetaan omasta kunnasta. Tukea voi saada asumisesta aiheutuviin menoihin, jos niihin ei voi saada perustoimeentulotukea tai menoihin, jotka aiheutuvat erityisistä tarpeista tai olosuhteista, jotka katsotaan tarpeellisiksi toimeentulon turvaamiseksi tai itsenäisen suoriutumisen edistämiseksi. Ehkäisevä toimeentulotuki haetaan myös omasta kunnasta ja sen saamisen edellytyksenä on esimerkiksi, että myönnetty tuki turvaa asumista, lieventää vaikeuksia, jotka aiheutuvat taloudellisen tilanteen äkillisestä heikentymisestä tai edistää muulla tavoin itsenäistä elämää. Ehkäisevä toimeentulotuki on harkinnanvaraista. (Kansaneläkelaitos. 2019.)

Ensimmäiseen toimeentulotukihakemukseen tulee laittaa liitteeksi ainakin tiliotteet 2 viimeisen kuukauden ajalta, laskut ja maksukuitit, kopio vuokrasopimuksesta sekä kopio kotivakuutuksen vakuutuskirjasta. Jos haetaan myös vuokravakuutta, tulee mukaan laittaa lomake Vuokravakuuden hakeminen. Jos liitteet lähetään jälkikäteen postissa, tulee käyttää Kelan omaa saatelomaketta tai merkitä liitteisiin henkilötunnus ja

tieto, että lasku koskee toimeentulotukea. Näin liite yhdistyy oikeisiin hakemustietoihin. Liitteeseen merkitään myös, maksetaanko lasku suoraan laskuttajalle vai siirtääkö Kela rahan tilille, jolloin maksu pitää maksaa itse. (Kansaneläkelaitos. 2019.)

Toimeentulotukea myönnettäessä päätöksentekijän tulee arvioida hakijan asemaa jälkihuollossa. Jos päätöksentekijä ei ole nuoren jälkihuollosta vastaava sosiaalityöntekijä on toimeentulotukea määrättäessä huomioitava jälkihuoltosuunnitelmaan kirjattujen nuoren tuen tarpeeseen vaikuttavat asiat. (Räty. 2015, 605.)

Jälkihuollossa olevalla nuorella on Lastensuojelulain mukaan oikeus saada riittävä taloudellinen tuki. Nuorelle on myös mahdollisesti kertynyt itsenäistymisvaroja. Lain mukaan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on tuettava nuorta sijoituksen päättyessä asumiseen, koulutukseen ja muuhun itsenäistymiseen liittyvissä menoissa tarpeellisilla itsenäistymisvaroilla. Itsenäistymisvarojen maksamisen ajankohdasta päättää sosiaalihuollosta vastaava toimielin. (Lastensuojelulaki 417/2007 § 76 a, § 77.)

7 OPINNÄYTETYÖN ARVIOINTI JA POHDINTA

7.1 Oma arviointi ja tilaajan kommentit

Opinnäytetyön tavoite oli luoda ohjeistus itsenäistyvän nuoren tukemiseen sijaishuollon aikana. Työ oli työelämälähtöinen kehittämistyö ja tarkoitus oli tehdä yksinkertainen kaavio siitä, mitä asioita tulee ottaa huomioon ja opettaa nuorelle ennen kuin hän muuttaa lastenkodista pois. Työ oli tilaustyö Kumpuniitty Oy:n Lastenkoti Ketoniitylle. Opinnäytetyön lähestymistapa oli laadullinen, koska kyseessä on hyvin pienen työyhteisön kehittämistarve. Opinnäytetyön tekijä oli lähellä tutkittavaa aihetta ja ideointivaiheessa osallisena ideointiin. Tarkoitus oli käyttää työyhteisön osaamista hyödyksi käyttämällä yhteisöllisiä ideointimenetelmiä. Aivoriihityöskentely valikoitui työyhteisölle sopivaksi tavaksi lähestyä aihetta sen osallistavuuden ja toiminnallisuuden vuoksi. Ohjaajat sitoutuivat työskentelyyn ja tulokset vahvistivat ajatuksia siitä mihin asioihin nuoren itsenäistymistä ajatellen tulee kiinnittää huomiota.

Kaavion (liite2.) lisäksi tarpeellista oli myös kirjallisesti avata asioita. Lähtöoletuksena oli, että sijaishuollosta itsenäistyville nuorilla on suuria haasteita elämänhallinnassa ja yhteiskunnallisessa toimivuudessa. Opinnäytetyö kuvaa näitä haasteita ja tuo esille myös jo tehtyjä tutkimuksia aiheesta. Se myös osoittaa, että itsenäistyvän nuoren tuen kehittämiselle sijaishuollossa on tarvetta. Ketoniityn mallin kaavio on onnistunut ja

siihen on sisällytetty ne asiat, jotka oli asetettu tavoitteeksi. Kaavio sisältää paljon asiaa, mutta on siitä huolimatta selkeä. Kaaviota voi käyttää itsenäisenä tai yhdessä opinnäytetyön kirjallisen osuuden kanssa.

Opinnäytetyön teoriaosuus vaati aikaa kirjallisuuden etsimiseen ja selaamiseen sekä mielenkiintoisten artikkeleiden ja tekstien lukemiseen. Aluksi ajatus oli tuoda enemmän esille uuden menetelmän käyttöönottoon liittyviä asioita työyhteisössä, mutta opinnäytetyön tekemisen aikana totesin sen olevan kokonaan oma tutkimusaiheensa. Koin haastavana aiheen rajauksen ja kirjoitusprosessia aloittaessani haaste oli myös rajata tietoperustaa. Kun tein päätökset rajauksen ja tietoperustan suhteen koin, että työn punainen lanka alkoi hahmottua vahvemmin. Palkitsevaa työtä tehdessä oli tietopohjan ja käytännön tuotoksen yhteneväisyyden hahmottuminen.

Käytännön haasteena Ketoniityn mallissa voi olla nuoren motivaatio ja halu vastaanottaa tarjottua systemaattista tukea. Nuoren voi olla vielä vaikea hahmottaa itsenäistymiseen liittyviä asioita siinä vaiheessa, kun hän edelleen asuu sijaishuoltopaikassa. Nuorilla on myös vahva halu pärjätä itse sekä ajatus siitä, että osaa itse hoitaa kaiken tarvittavan. Ohjaajalta vaaditaan pitkäjänteisyyttä ja kekseliäisyyttä sekä motivaatiota saada aikaan toimiva yhteistyö nuoren kanssa.

Pyysin työn tilaajaa arvioimaan työtä sen ollessa lähes valmis. Kumpuniitty oy:n omistaja piti työtäni onnistuneena ja pohdimme työn käytettävyyttä myös muissa Kumpuniityn yksiköissä. Työtä voidaan jatkossa hyödyntää soveltuvien osien muissakin yksiköissä. Ketoniityn johtajan arvion mukaan opinnäytetyö vastasi sisällöltään siihen tarpeeseen, joka kehittämistyön tekemistä aloitettaessa on havaittu. Hän oli kanssani samaa mieltä Ketoniityn tavoitteista nuorten itsenäistymisen tukemista ajatellen.

Opinnäytetyönä tehdyn kehittämistyön käyttöönotto tapahtuu Lastenkoti Ketoniityssä syksyn 2019 aikana.

7.2 Jatkotutkimusaiheet

Ketoniityn mallin käytännön toimivuuden arviointi on mielestäni selkeästi jatkotutkimusaihe. Arviointia tulee tehdä heti alusta lähtien ja tarvittaessa tehdä muutoksia. Ketoniityn mallin arviointi ja jatkotutkimusten tekeminen tulee tapahtumaan kohtalaisen hitaasti, koska itsenäistyviä nuoria on asiakkaissa vähän. Jatkokehittämiseen tulee

mielestäni jatkossa ottaa mukaan myös itsenäistyneet nuoret. Tiedonkeruumenetelmäksi sopisi haastattelu.

Tämän lisäksi jatkotutkimusaiheena voisi olla uuden työmenetelmän käyttöönotto työyhteisössä tai jopa laajemmin koko Kumpuniityssä. Miten työmenetelmä on otettu vastaan? Kuinka ohjaajat ovat sitoutuneet nuoren itsenäistymisen tukemiseen? Mitä haasteita on todettu? Kuinka haasteista on selvitty? Haasteena voisi ajatella esimerkiksi henkilöstövaihdokset. Tässä yhteydessä se tarkoittaisi todennäköisesti omaohjaajan vaihdosta. Mikä menetelmässä on onnistunut?

8 LÄHTEET

Airio, Johanna. 2015. Kuinka sijaishuoltopaikka pystyisi antamaan mahdollisimman hyvät eväät elämään? Sijaishuoltopaikan antia. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö.

Bardy, Marjatta. 2013. Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Neljäs uudistettu painos. Tampere: Juvenes Print- Suomen yliopistopaino oy, 49- 78.

Barkman, Johanna. 2016. Mennyt, nykyisyys ja tulevaisuus- kolmen kohtauksen käsi- kirjoitus. Teoksessa Saana Pukkio & Tiia Hipp (toim.) Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön. Helsinki, 130-132.

Barkmann, Johanna. 2013. Lasten ja nuorten elämäntarinan äärellä. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Neljäs uudistettu painos. Tampere: Juvenes Print- Suomen yliopistopaino oy, 273-283.

Dunderfelt, Tony. 2006. Elämänkaaripsykologia. Lapsen kasvusta yksilön henkiseen kehitykseen. 9.-13.painos. Helsinki: WSOY.

Heino, Tarja & Johnson, Marianne. 2010. Huostassa olleet lapset nuorina aikuisina. Teoksessa Ulla Hämäläinen & Olli Kangas (toim.) Perhepiirissä. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 266- 293.

Heinonen, Hanna. 2016. Esipuhe. Teoksessa Saana Pukkio & Tiia Hipp (toim.) Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto. 4-6.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. osin uusittu painos. Helsinki: Tammi.

Hoikkala, Susanna. 2016. Havaintoja jälkihuoltoa koskevasta kokemus- ja tutkimustiedosta. Teoksessa Saana Pukkio & Tiia Hipp (toim.) Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto, 31-48.

Juusela, Mervi 2015. Kohti hyvää aikuisuutta. Helsinki: Redfina.

Kuusinen, Jorma & Korhonen, Mikko. 1995. Ihmisen kehitys elämänkaaren näkökulmasta. Teoksessa Kuusinen Jorma (toim.) Kasvatuspsykologia. 4. uudistettu painos. Helsinki: WSOY, 95- 138.

- Lastenkoti Ketoniitty. Omavalvontasuunnitelma. 2019. Viitattu 26.8.2019
- Mannström- Mäkelä, Leena & Saukkola, Kirsi. 2008. Voimaannuttavan ohjaamisen käsikirja. Kaaoksesta arjen hallintaan. Palmenia- sarja 33. Gaudeamus Oy.
- Nivala, Elina & Ryynänen, Sanna. 2019. Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Helsinki: Gaudeamus Oy.
- Nurmi, Jari Erik. 2006. Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehiä. Teoksessa Paula Lyytinen, Mikko Korkiakangas & Heikki Lyytinen (toim.) Näkökulmia kehityopsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. 1.-7. painos. Helsinki: WSOY, 256- 274.
- Ojasalo, Katri & Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo. 2018. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3.- 5. painos. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Pukkio, Saana & Hoikkala, Susanna. 2016. Jälkihuolto kasvun ja itsenäistymisen tukena. Teoksessa Saana Pukkio & Tiia Hipp (toim.) Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto, 8-26.
- Räty, Tapio 2015. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. 3. uudistettu painos. Helsinki: Edita.
- Sinkkonen, Jari. 2010. Nuoruusikä. Helsinki: WSOY.
- Timonen- Kallio, Eeva 2010. Umbrella- käsikirja. Itsenäisen elämän ABC. Turku. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 50.
- Törrönen, Maritta ja Munn-Giddings, Carol. 2018. Sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten emotionaalinen kiintymys. Teoksessa Mika Gissler, Marjatta Kekkonen & Päivi Känkänen (toim.) Nuoret palveluiden pauloissa. Nuorten elinolot -vuosikirja 2018. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos, 147- 157.
- Vahvaselkä- Valkonen, Päivi & Wester, Taru. 2019. Laitossijaishuollosta kohti itsenäistä elämää. Turvallisen kiintymyssuhteen merkitys sujuvalle elämänhallinnalle. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö.

Sähköiset lähteet

Eronen, Tuija & Laakso, Riitta. 2016. Lastensuojelun laitoshoidon kasvatukselliset ja kuntouttavat orientaatiot ja niiden vaikuttavuus. Tutkimuskatsaus kansainvälisiin tutkimuksiin 2010-2016. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Työpaperi 44/2016. Viitattu 26.8.2019. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-780-0>.

Euroopan ihmisoikeussopimus. 63/1999. Viitattu 3.9.2019. <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1999/19990063>.

Halme, Jouni. 2018. Aivorihi - toteutus ja perusperiaatteet. Blogikirjoitus. Viitattu 18.9.2019. <https://info.orchideainnovations.com/innovaatio-blogi/aivorihi>.

Henkilökorttilaki. 25.8.2016/663. Viitattu 12.9.2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/2016/20160663?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=henkil%C3%B6korttilaki>

Innokylä. 2019. Aivorihi. Viitattu 18.9.2019. <https://www.innokyla.fi/web/malli109565>

Kansaneläkelaitos. 2019. Viitattu 12.9.2019. <https://www.kela.fi/>

Kansaneläkelaitos. 2019. Viitattu 16.9.2019. <https://www.kela.fi/opintotuki>

Kansaneläkelaitos. 2019. Viitattu 16.9.2019. <https://www.kela.fi/toimeentulotuki>

Kansaneläkelaitos. 2019. Viitattu 16.9.2019. <https://www.kela.fi/nuoren-kuntoutusraha>

Kesäduunari- info. Viitattu 12.9.2019. <https://www.kesaduunari.fi/>

Kumpuniitty Oy kotisivut. Viitattu 26.8.2019. <https://www.kumpuniitty.fi/>

Kuula, Arja. 2006. Toimintatutkimus. Luku 5.4. kokonaisuudesta Anita Saaranen-Kauppinen & Anna Puusniekka. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 30.9.2019. https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_4.html

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista. 785/1992. Viitattu 12.9.2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1992/19920785?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=potilaslaki>

Lastensuojelulaki.13.4.2007/417. Viitattu 16.9.2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#P55>

Lastensuojelun käsikirja.2019. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 17.9.2019. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja>

Niemi- Pynttari, Merja. 2013. Voimavara- ja ratkaisukeskeinen näkökulma ohjaustyössä. Elinikäisen ohjauksen verkkolehti. JAMK Verkkolehdet. Viitattu 29.9.2019. <https://verkkolehdet.jamk.fi/elo/2013/06/07/voimavara-ja-ratkaisukeskeinen-nakokulma-ohjaustyossa/#comments>

Paulsen, Veronika & Berg, Berit. 2016. Social support and interdependency in transition to adulthood from child welfare services. Children and Youth Services Review. vol 68: 125-131. Viitattu 29.9.2019. https://www.researchgate.net/profile/Veronika-Paulsen/publication/305829896_Social_support_and_interdependency_in_transition_to_adulthood_from_child_welfare_services/links/5993f3ea0f7e9b98953aa7d1/Social-support-and-interdependency-in-transition-to-adulthood-from-child-welfare-services.pdf

Poliisi.2019. Viitattu 12.9.2019. <https://www.poliisi.fi/passi> ja https://www.poliisi.fi/henkilokortin_hakeminen

Ratkes- yhdistys. 2015. Ratkaisukeskeisyys päikinänkuoressa. Viitattu 29.9.2019. <http://www.ratkes.fi/ratkes-pahkinankuoressa>

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. Viitattu 3.9.2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Timonen- Kallio,Eeva & Yliruka, Laura & Närhi, Pekka.2017. Lastensuojelun terapeutisen laitospasvatuksen mallinnus. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 23/2017. Helsinki: Juvenes Print- Suomen Yliopistopaino oy. Viitattu 26.8.2019. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-866-1>

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2019. Viitattu 12.9.2019. <https://www.te-palvelut.fi/te/fi/tyonhakijalle/nuoret/toihin/kesatyot/index.html>

Törrönen, Maritta & Vauhkonen, Teemu. Itsenäistyminen elämänvaiheena. Osallistava vertaistutkimus sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten hyvinvoinnista. Helsinki: SOS- Lapsikylä. Valtiontalouden tarkastusvirasto (2012) Tarkastuskertomus 6/2012. Lastensuojelu. Helsinki: Valtionvarainministeriö. Viitattu 12.9.2019.

https://www.sos-lapsikyla.fi/fileadmin/user_upload/tiedostot/kuvat/pdf-tiedostot/vertaistutkimus-SOS-Lapsikyla.pdf

Verohallinto. 2019. Viitattu 12.9.2019. <https://www.vero.fi/henkiloasiakkaat/verokortti-ja-veroilmoitus/verokortti/nuoret-ja-lapset/>

Yleissopimus lapsen oikeuksista. 60/1991. Viitattu 3.9.2019. https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2

LIITTEET

Liite 1. Ketoniityn arvot

KETONIITYN ARVOT

Ketoniityn arvot ovat yhteisesti muodostettuja lähtökohtia, jotka ohjaavat työntekijöiden toimintaa ja vahvistavat visiota.

Vastuullisuus

Ketoniityn henkilökunta suhtautuu kasvatustyöhön ammatillisesti, nuoren yksilölliset tarpeet huomioiden. Henkilökunta on työhönsä sitoutunutta ja ohjaa nuorta kohti yhteisiä tavoitteita nuoren osallisuutta vahvistaen.

Ketoniityssä tavoitellaan onnistumisia ja jokainen tukee toistaan niiden saavuttamiseksi.

Kohtaaminen

Ketoniityssä huomioidaan toisen ihmisen kunnioittaminen kaikissa vuorovaikutustilanteissa. Kohtaamisissa ollaan tietoisesti läsnä. Nuorten kanssa toimiessa huomioidaan hoidollisuuden näkökulma.

Avoimuus

Ketoniityssä toimitaan rehellisesti ja oikeudenmukaisesti. Rakentava keskusteluilmapiiri luo mahdollisuudet jokaisen kehittymiselle.

Toiminta on läpinäkyvää ja luottamuksen arvoista.

KETONIITYN NYKYHETKI (MISSIO)

Ketoniityn sijaishuollon palvelu on vastuullista ja asiakaslähtöistä. Toiminnalla on yhteiset tavoitteet ja päämääränä on onnistumisten saavuttaminen.

KETONIITYN TAHTOTILA (VISIO)

Ketoniityssä arvioidaan ja kehitetään toimintaa jatkuvasti, asiakkaan yksilöllisyys ja verkosto huomioiden. Toiminnan läpinäkyvyys vahvistaa luottamusta. Toiminnassa pyritään tasaiseen laatuun.

Liite 2. Ketoniitystä itsenäistyminen (Vahantapohja.2019.)

